

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Kärdla, 2008

SISUKORD

I SAATEKS	3
II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVADE	5
Käibed	
Lisandväärtused	
Põllumajandus	
Kalandus	
Tööstus	
Toiduainetetööstus	
Puidutööstus	
Plastitööstus	
Muu tööstus	
Ehitus	
Kaubandus	
Turism	
Transport	
Muud	
III TÖÖHÕIVE	38
Keskmine palk	
IV AVALIK SEKTOR	43
Hiiumaa omavalitsusjuhid markeerisid	
2007 aastat järgmiselt	
V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS	50
Majanduskeskonna baromeeter	
VI HIIUMAA ETTEVÕTETE MAJANDUSANDMEID	52
VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTJAD	55
VIII KOKKUVÕTE	56
Koostajad ja allikad	

I SAATEKS

Hiiumaa majandusülevaates on enam kui kümmekond aastat tehtud kokkuvõttest saare majandusest toimuvast. Hiiumaa majandusülevaade sündis vastukaaluks taanduvale riiklikule statistikale. Nii on kaardile saanud ulatuslikud struktuursed muutused Hiiumaa majanduses: toiduainetetööstuse sh. kalatööstuse hääbumine ning plasti- ja koostetööstuse tõus.

Suur tänu ettevõtjatele, kes leidsid aega majandusülevaate ankeedi täitmiseks. Hiiumaa majandusülevaate 2007 koostasid Sihtasutus Tuuru ja Swedbank. Rahaliselt on majandusülevaate väljaandmist toetanud Hiiumaa Maavalitsus ja mittetulundusühing Hiiumaa Ettevõtjate Liit.

2007. aasta jooksul kasvas ettevõtjate arv Hiiumaal kokku nelja-teistkümmet võrra, sealjuures vähenes aktsiaseltside arv 1 võrra, osaühingute arv kasvas 44 ja füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenes 29 võrra. Hiiumaal tegutsevate sihtasutuste arv jäi samaks, mittetulundusühingute arv kasvas 12 võrra.

2007. aasta Hiiumaa majanduses toimunu ei erine oluliselt eelnevatest aastatest. Eesti üldise 6,3% majanduskasvu ja kinnisvarabuumi taustal nägi saare majandus välja jätkuvalt rahulik. Pigem liiga rahulik, sest kiire inflatsiooni taustal jääb saare majanduse kasv ebapiisavaks, et toetada kogukonna jätkusuutlikku arengut.

Hiiumaa omavalitsuste andmetel anti kasutusluba 20 uuele eluruumile ja 12 uuele mitteeluruumile. Need on näitajad, mis ei erine oluliselt eelnevate aastate omast. Kui arvestada Hiiumaa eluasemete arvuks ligikaudu 5000, siis niisuguse tempoga kulub saare elamufondi täielikuks asendamiseks hinnanguliselt 250 aastat.

Hiiumaa ehitusbuum avaldus kavandatavate kinnisvara arendusprojektide arvu kasvus, kuid ehitatavate uusehitiste arv ei ole oluliselt suurenenud. Kinnisvara arendajate tagasihoidlikkus viitab asjaolule, et saare majanduse tulevikku ei nähta kõige paremas valguses. Fakt, mis peaks meid kõiki panema mõtlema ja tegutsema, eesmärgiga leida lahendused Hiiumaa majanduse kiiremaks arendamiseks.

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Hiiumaa majandusülevaate koostamine on huvitav ja õpetlik töö. Loodame, et tulemus on sama huvitav meie lugejate jaoks.

Elmo Harjak, Swedbank Hiiumaa kontori suurliidihaldur

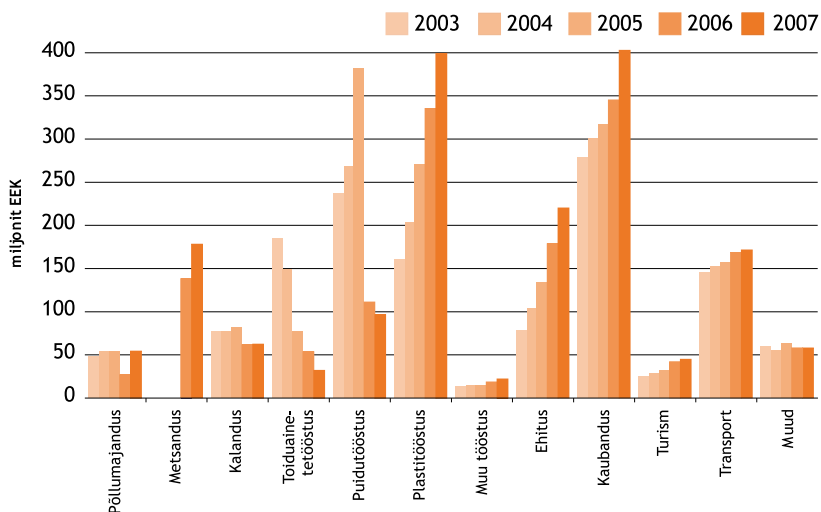
Matti Lüsi, Sihtasutus Tuuru projektijuht - konsultant

II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVAADE

Käibed (milj. EEK)

Majandusharu	2003	2004	2005	2006	2007	kasv 06-07
Põllumajandus	48,5	53,9	51,6	35,4	54,4	54%
Metsandus				138,1	178,1	29%
Kalandus	76,3	76,3	82,1	61,5	62,5	2%
Tööstus kokku	594,4	634,9	737,2	527,8	549,8	4%
Toiduainetetööstus	184,6	148,7	75,9	53,8	32,1	-40%
Puidutööstus	237,2	267,8	376,2	111,0	96,8	-13%
Plastitööstus	159,6	203,8	269,4	345,6	398,8	15%
Muu tööstus	13,0	14,6	15,7	17,3	22,1	28%
Ehitus	78,5	102,6	133,7	181,7	220,1	21%
Kaubandus	277,7	300,2	316,7	346,2	403,0	16%
Turism	25,0	28,6	30,9	42,3	44,6	5%
Transport	145,6	152,2	156,3	161,8	171,4	6%
Muud	60,4	55,5	62	57,8	57,7	0%
Kokku	1306,5	1404,2	1570,5	1552,7	1741,7	12%

Majandusharude käibed aastate lõikes

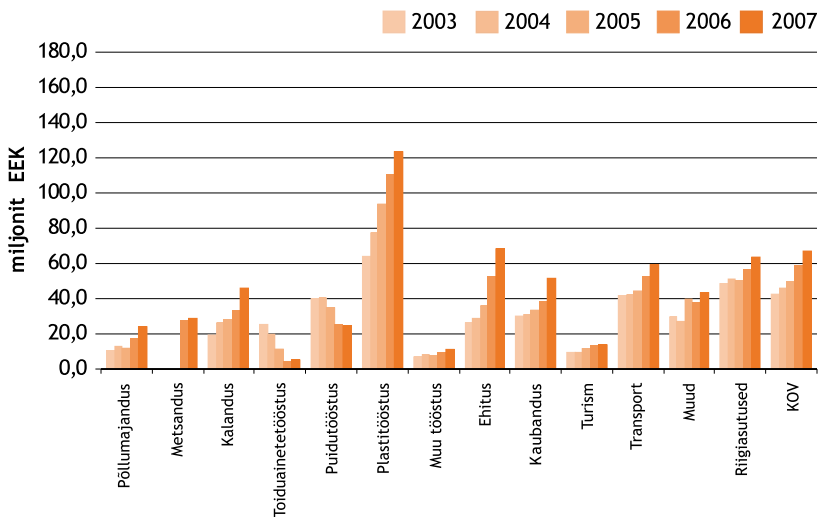
Märkus: Puidutööstuse käive aastatel 2003 - 2005 sisaldab metsandus-ettevõtete käivet.

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Lisandväärtused

Majandusharu	2003	2004	2005	2006	2007	kasv 06-07
Põllumajandus	10,2	12,9	11,8	17,1	24,2	41,8%
Metsandus				27,5	28,7	4,3%
Kalandus	19,2	26,0	27,9	32,9	46,1	39,8%
Tööstus	135,5	145,2	147,2	149,4	175,6	17,5%
Toiduainetetööstus	25,2	19,5	11,3	4,3	5,3	24,5%
Puidutööstus	39,8	40,4	34,7	25,4	24,4	-4,1%
Plastitööstus	63,8	77,2	93,6	110,3	123,6	12,1%
Muu tööstus	6,7	8,1	7,6	9,5	11,1	17,8%
Ehitus	26,0	28,9	35,9	52,7	68,4	29,7%
Kaubandus	30,2	31,0	33,4	38,3	51,3	34,1%
Turism	9,4	9,6	11,6	13,1	13,7	4,8%
Transport	41,5	41,9	44,3	52,6	59,3	12,6%
Muud	29,7	27,2	39,7	37,8	43,2	14,2%
Riigiasutused	48,6	51,2	50,1	56,6	63,3	12,0%
KOV	42,5	46,1	49,5	58,7	66,8	13,7%
Kokku	392,8	420,0	451,4	536,8	640,5	19,3%

Majandusharude lisandväärtused

Põllumajandus

Sektoris esindatud: Taimekasvatus, piimakarjakasvatus, lihakarja- ja seakasvatus.

Netokäive: 54,4 miljonit krooni, ↑ 54%

Töökohti: 71, ↓ 6%

Lisandväärtus: 24,2 miljonit krooni, ↑ 42%

Investeeringud: 16,3 miljonit krooni, ↑ 8%

Suurim investeering: 3,4 miljonit krooni, Käina Mõis

Keskmine netopalk: 7 298 krooni, ↑ 28%

Pühalepa, Käina ja Emmaste vallas asuvad Hiiumaa peamised põllumajandusmaad. Sinna on koondunud valdav osa saarel põllumajandusega tegelevatest ettevõtjatest. Hiiumaa väheviljakad põllumaad sobivad pigem karjakasvatuseks kui taimekasvatuseks. Viimast kinnitab põllumajandusloomade arvude muutumine. Hoolimata lüpsilehmade arvu vähenemisest kasvab kiiresti veiste koguarv, samuti näitab kasvutrendi lammaste arv.

Hiiumaa põllumeestele oli 2007. aasta väga hea aasta. Põllumajandustootmise sisendite - kütuse ja väetiste hinnad tõusid alles aasta lõpus. Rapsi ja vilja hinnad tõusid saagi koristamise ajal, igal järgmisel päeval oli kõrgem hind kui eelmisel ja juba müüdnud koguste pealt maksti tagantjärele preemiaid.

2007. aasta andis lõpuks lahenduse vaidlustes pindalatoetuste üle. Sedakorda talumeeste kasuks. Ametnike asjatundmatuse maksis kinni Eesti maksumaksja. Samas on olemas võimalus, et Euroopa Liidu auditiga kaasnevalt kerkib teema taas avalikkuse tähelepanu keskpunkti.

2007. aasta oli hea toetuste aasta. Vastavalt kokkulepetele peab aastaks 2008 Eesti põllumeestele makstav toetus olema sama suur, kui Euroopa Liidu vanades riikides. Hiiumaa maaomavalitsused kuuluvad kõik vähemsoodsamate alade nimistusse: Pühalepa, Käina, Emmaste artikkel 19 ja Kõrgessaare artikkel 20 alusel (Maaelu Arengukava

2007 - 2013, lk 33). Viimane tagab kõigile Hiiumaa põllumeestele soodsama investeerimistoetuste määra.

Jätkuvalt on probleemiks Euroopa põllumajandustoetuste rakendamise tingimuste täitmine. Eesseisev Euroopa Komisjoni audit näitab, kui hästi me rahade jagamisega oleme hakkama saanud ja kui palju Eesti maksumaksja peab saadud rahadest Euroopa Komisjonile tagasi maksma.

2005. aastal toimunud loenduse andmeteil oli Hiiumaal kokku 445 põllumajanduslikku majapidamist kogupindalaga 19 927 ha. Põllumajandusliku majapidamise pindala on kiirest kasvanud. Tempo on kiirem kui Eestis keskmiselt. Ajavahemikus 2001 - 2005 vähenes kiiresti väikeste (väiksemad kui 2 ESÜ) majapidamiste arv, 982 kuni 342. Samaks on jäänud keskmiste (alates 2 kuni 16 ESÜ) majapidamiste arv. Kolme võrra, 12-ni, on suurenenud suurte põllumajanduslike majapidamiste (alates 16 ESU) arv.

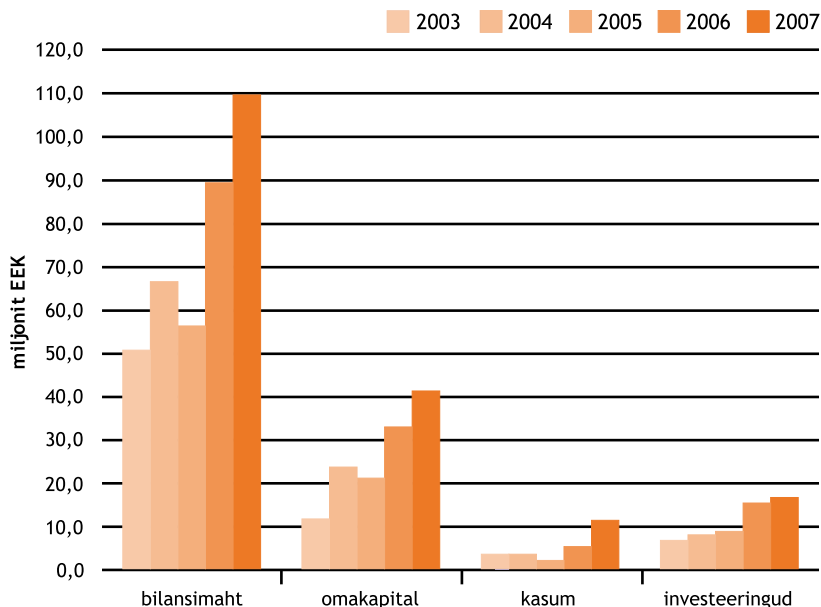
2005. küsitluse andmetel olid põllumajanduslike majapidamiste juhtidest 283 praktiliste kogemustega, 57 omasid põllumajanduslikku põhiettevalmistust ja 104 täielikku põllumajanduslikku ettevalmistust.

Elatuspõllumajanduse osatähtsus on vähenenud koos väikeste majapidamiste arvu vähenemisega. Seda protsessi on mõjutanud toiduainete parem kättesaadavus, ühismajandite pärandina saadud masinapargi amortiseerumine ja sisseostetavate teenuste kiire kallinemine.

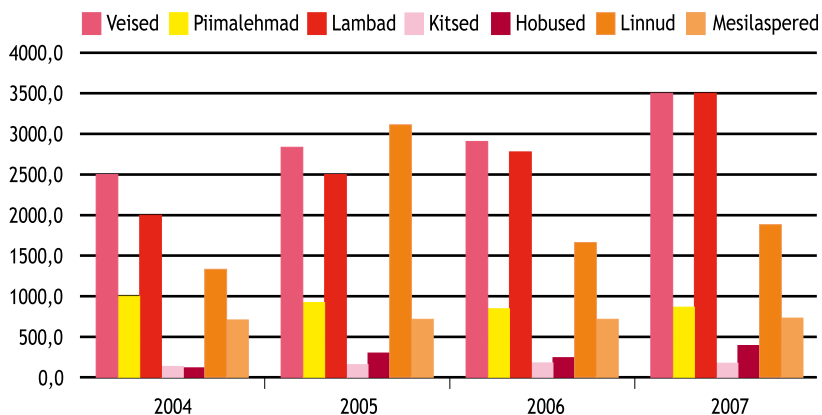

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Põllumajandusettevõtete näitajad

Loomad, linnud 2007

Sigade arvu ei avalikusta Statistikaamet ettevõtjate arvu vähesuse tõttu.

Metsandus

Sektoris esindatud: Metsade majandamisega tegelevad ettevõtted.

Netokäive: 178,1 miljonit krooni, ↑29%

Töökohti: 69, ↑ 30%

Lisandväärtus: 28,1 miljonit krooni, ↑ 4%

Investeeringud: 29,2 miljonit krooni, ↑ 81%

Suurim investeering: 19,6 miljonit krooni, OÜ HM Puidukaubandus

Keskmine netopalk: 10 314 krooni, ↑ 17%

Alates käesolevast majandusülevaatest on metsandus saanud omaette peatüki. Peamiseks põhjuseks oli vajadus jälgida eraldi metsade majandamise ja puidu töötlemise käekäiku. Viimastel aastatel paranesid kiiresti metsamajandusettevõtete majandusnäitajad, sealjuures oli olulisel kohal teenuse eksport Rootsi. Selle varjus toimus puidutööstuse paigalseis. Muutus oli vajalik tähelepanu juhtimiseks puidutööstuse olukorrale, nende probleemidele ja võimalikele lahendustele.

Hiiumaa metsade pindala on 70 700 hektarit, millest riigimetsa on 22 500 hektarit (31,8%). Puistute keskmiseks vanuseks on 63 (±4) aastat ja keskmiseks puistute tagavaraks hektari kohta on 209 (±23) tihumeetrit. Hiiumaa metsade boniteet on 2,8 (±0,2).

2007. aasta oli Hiiumaa metsanduses mõõduka taastumise aasta. Venemaa kõrgetest tollidest tulenevalt valitses Eesti saetööstustes palginappus. Raiemaht raiedokumentide alusel on Hiiumaa erametsades taas kiiresti kasvanud jõudes peaaegu 1999. aasta tasemele. Riigimetsa Majandamise Keskuse raiemahud on jäänud ligikaudu samale tasemele.

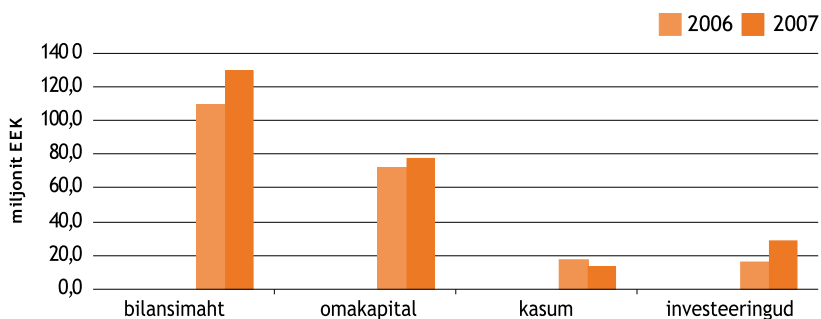
Metsateatiste alusel raieliikidest olid suurema kavandatava mahuga uuendusraied (106 690 tm), hooldusraied (30 308 tm) ja raadamised (1 938 tm). Metsauuendustöid tehti kokku 262, 4 hektaril, riigimetsas ja erametsas tehti metsauuendustöid ligikaudu võrdses mahus.

Hiiumaa majandusülevaade 2007

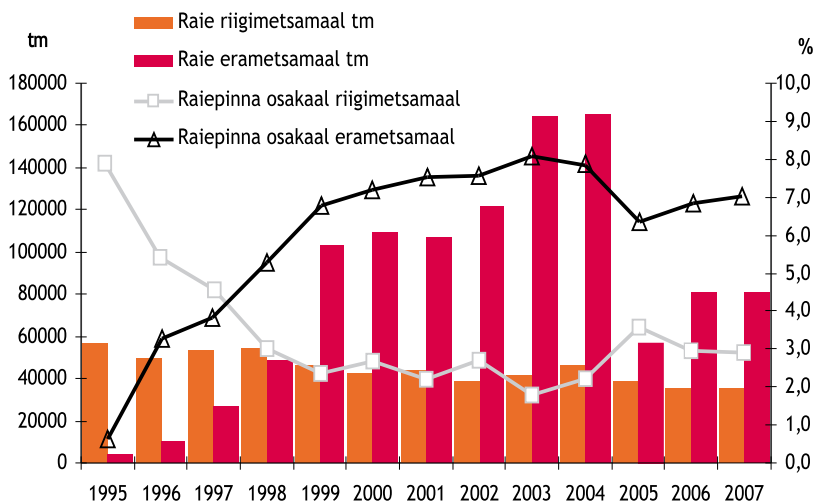
Metsandusettevõtete kasv sõltub ennekõike suutlikkusest leida tööd ja turge väljaspool saart.

Hiiumaa metsamaade pindala on liiga väike, et siin leiaks püsivalt tööd enam kui üks harvester. Samuti jääb tagasihoidlikuks metsasaaduste tarbimine Hiiumaal. Näiteks on hakkepuidu tarbimine on endiselt ebapiisav, et õigustada ühe korraliku puiduhakkuri olemasolu saarel. Investeermistoetused ja ühistegevus on eelduseks metsamajanduse efektiivseks korraldamiseks saarel.

Metsandusettevõtete näitajad

Metsaraie raiedokumentide alusel Hiiumaal

Kalandus

Sektoris esindatud: Kalapüügi ja kalakasvatusega tegelevad ettevõtted.

Netokäive: 62,5 miljonit krooni, ↑ 2%

Töökohti: 134, ↓ 13%

Lisandväärtus: 46,1 miljonit krooni, ↑ 40%

Investeeringud: 3,2 miljonit krooni, ↓ 87%

Suurim investeering: 3,1 miljonit krooni, Dagomar AS

Keskmine netopalk: 12 592 krooni, ↑ 54%

Hiiumaa kalandus sõltub Läänemere kalavarude üldisest seisust. Lõppenud vaidlused kalapüügikvootide üle saavad uue jätku, alates 2009. aastast vähendatakse taas kilupüügikvoote. Hiiu Kaluri majandustulemustele avaldab see tagasihoidlikku mõju, sest kvoot on piisav ja selle vähenemine sunnib hiidlasi alustama püüki Liivi lahes.

Rannakalurid peavad jätkuvalt lõputa võitlust hüljestega ja kormoranidega. Kalavarude vähenemine sunnib hülgeid tegelema kalurite võrkude „üle vaatamisega“. Pigem just seetõttu on kalurite ja hüljeste konflikt terav.

INTERREG IIIA projekti „Vakka-Soome ja Väinamere jätkusuutliku kalanduse arengukavad“ raames Eesti Mereinstituudi poolt koostatud ülevaade töö välja kolm Väinamere stsenaariumi:

- pessimistlik, saakide koguväärtus aastas 2,7 - 3,2 miljonit krooni;
- keskmine, saakide koguväärtus aastas 6 - 7 miljonit krooni;
- optimistlik, saakide koguväärtus aastas 7 - 8 miljonit krooni.

Lähtudes nendest stsenaariumitest ja arvestusest, et Hiiumaa rannikumeri on oma pindalalt väiksem kui Väinameri, jäävad järgnevatel aastatel Hiiumaa rannakalanduse mahud alla eelpool märgitud mahtudele. **Pärast kõigi hüljeste, kormoranide ja haigrute tapmist ning kalavarude taastumise positiivse stsenaariumi järel oleks Hiiumaa rannakalanduse kogukäive võrreldav käibega, mida annavad 10 keskmist Hiiumaa plasti- või koostettevõtte töötajat kokku.**

Hiiu Kaluri laevastiku koguväljapüük 2007. aastal oli 15 849 tonni. See on väga hea tulemus olemasoleva laevastiku kohta. Häid püüginäitajaid jätkub veel käesoleva 2008. aasta jaoks. Samuti oli 2007. aasta väga hea tursaaasta. Oma osa on siin mõne aasta tagusel jaanuaritormil, mille käigus vahetus suur hulk Läänemere vett ning suurenes vee soolsus ja paranesid tursa elutingimused. Üldise hinnatõusu taustal kujunes kala kokkuostuhind suhteliselt soodsaks.

Euroopa kalandusfondi 2007 - 2013 rakenduskava raames toetatakse tegevusi, mis on suunatud järgmise eelistuste elluviimisele:

- kalalaevastiku püügivõimuse reguleerimisele;
- sisevete kalanduse, vesiviljeluse ning kalandustoodete töötlemisele ja turustamisele;
- ühist huvi pakkuvad meetmetele (tootjaorganisatsioonide toetamine);
- kalanduspiirkondade jätkusuutlikule arengule.

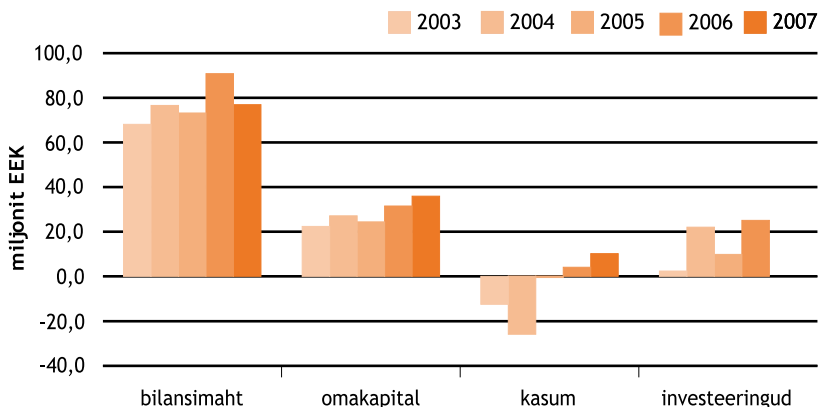
Hetkel on Eestis kolm tootjaorganisatsiooni. Hiiumaaga seotud Eesti Kalapüügihistu liikmed on DAGOmar AS, Dorado Kalapüük OÜ, Kaabeltau OÜ, Keskpunkt OÜ, Linda Mare OÜ, Monistico OÜ, Nautex Hiiumaa OÜ, Ramsun AS, Saare Kalapüügi OÜ, Salar&KO OÜ, Tapurla KÜ, Pärnu Rannakalurid TÜ. Tootjaorganisatsiooni ülesandeks on ühtse turunduse, regionaalse logistika ja ümbertöötlemiskeskuse väljaarendamine. Tõsiseks ja vastuoluliseks teeb selle asjaolu, et välja arendada lubatakse ainult üks käitlemispunkt, organisatsioon katab territooriumi Pärnumaast Hiiumaani - vahepeale jäävad

Hiiumaa majandusülevaade 2007

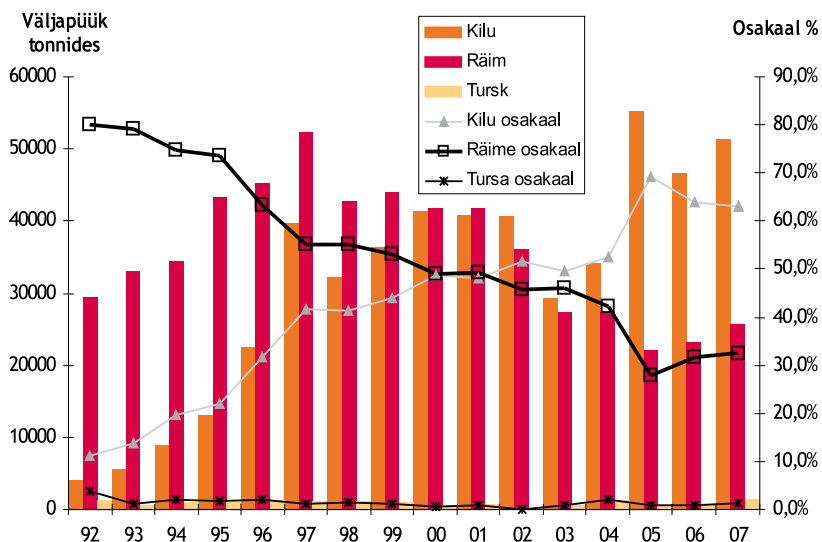
parvlaeväihendused ja sadade kilomeetrite ulatuses rannajoont.

2007. aastal alustati kalanduspiirkondade jätkusuutlikku arengutoetuse rakendamise. Hiiumaa on üks Eesti kalanduspiirkondadest.

Kalandusettevõtete näitajad

Kilu, räime ja tursapüük Läänemeresel

Tööstus

Sektoris esindatud: Toiduainete, puidu, plasti ja metalli töötlemisega tegelevad ettevõtted, tekstiiliettevõtted.

Netokäive: 549,8 miljonit krooni, ↑ 4%

Töökohti: 768, ↑1%

Lisandväärtus: 175,6 miljonit krooni, ↑ 18%

Investeeringud: 67,2 miljonit krooni, ↑ 42%

Keskmine netopalk: 8 701 krooni, ↑ 14%

Hiiumaa tööstuse struktuur on omapärane mitmes mõttes. Ennekoike eeldavad meid eemalt vaatajad saart, mille majanduses domineerivad põllumajandus, metsandus, kaubandus ja turism. Kui saarel on tööstusettevõtteid, siis peaks need nende arusaamist mööda töötleva toiduaineid (kalatööstus) ja/või puitu. Nendest ootustest lähtuvalt elab Hiiumaal liiga palju inimesi.

Kui neile inimestele selgitada, et Hiiumaal on kümmekond moodsat plasti- ja koosteettevõtet ning Hiiumaa ettevõtjad veavad kaupu üle kogu Euroopa, vangutavad nad ebakindlalt päid, veel uskumatum tundub nende jaoks, et traditsioonilised tegevusalad: põllumajandus, metsandus ja turism moodustavad vaid väikese osa saare majandusest.

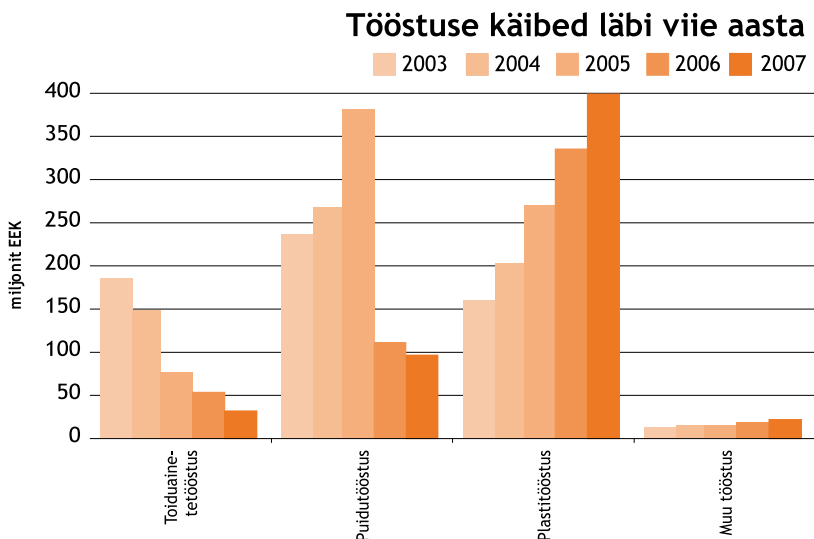
Iseseisvumise aja alguses astusid hääbuvate ühismajandite asemele nende samade majandite abitootmiste või abitootmise käigus omandatud kogemuste baasil loodud väikeettevõtted. Nende väikeettevõtete kasvu toel elati üle töökohtade vähenemine toiduainetetööstuses, kalanduses, metsanduses ja põllumajanduses.

Ärevaks teeb fakt, et viimastel aastatel on vähe lisandunud uusi ettevõtteid. Kui erinevatel põhjustel peaks plasti- ja koostetööstusega midagi juhtuma, siis ei ole meil enam tegevusvaldkondi, mille kasvu arvelt muutused majanduses üle elada.

Jätakuvalt on probleemiks tööstuskinnisvara, selle hind ja kvaliteet,

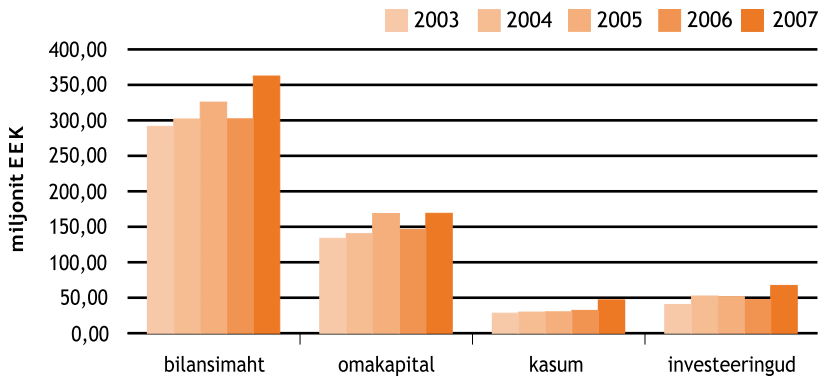
rääkimata väikesele toiduainete käitlejale sobivatest ruumidest, mida lihtsalt ei pakuta. Tartus ja Tallinnas on heas seisukorras ja kiiresti ettevõtjate nõuetele kohandatavad tootmispinnad kättesaadavad rendihinnaga 60 - 70 krooni ruutmeeter. Vajalikud ümberehitustööd on minimaalsed ja needki teeb sageli rendile andja. Vajalikud kommunalteenused on tavaliselt kättesaadavad ilma lisakuludeta. Nõudmise vähenemine on vabade tootmispindade pakkumised Tallinnas ja Tartus teinud väikeettevõtja jaoks soodsamaks kui Hiiumaal.

Teadmine, et piisavalt kõrge sissetuleku korral tulevad noored Hiiumaale tagasi, annab lootust, et ettevõtete arenedes ja töötajate sissetulekute suurenedes on saarele tagasituliijaid rohkem kui praegu. Munitsipaallemispinna ehitamine on teretulnud ja toetab noorte saarele elama asumist.

Tööstuse ettevõtete näitajad läbi viie aasta

Toiduainetetööstus

Sektoris esindatud: Kalatööstus, pagaritööstus ja kulinaaria.

Netokäive: 32,1 miljonit krooni, ↓ 40%

Töökohti: 34, ↓ 16%

Lisandväärtus: 5,3 miljonit krooni, ↑ 25%

Investeeringud: 0,4, ↓ 69%

Suurim investeering: 0,4 miljonit krooni, HTÜ Tootmine OÜ

Keskmine netopalk: 8 748 krooni, ↓ 1%

Hiiumaa toiduainetetööstus on teinud vähikäiku alates 90-ndate aastate lõpust. 1999. aastal lõpetas tegevuse Kõrgessaare Lihatööstus, 2001. aastal lõpetas Emmaste Piimatööstus, 2004. aastal Dagotar Kõrgessaare kalatehas ja 2006. aastal luhtus Hiiu Kalatööstuse katse taaskäivitada Kõrgessaare kalatehas. Koos sellega vähenes tööhõive toiduainetetööstuses, mis 2000. aastal oli u 430 inimest ja 2007. aastaks on hõivatud toiduainetetööstuses ainult 34 inimest.

Koos taandarenguga toiduainetetööstuses vähenes kiiresti lisandväärtus, mis 2001. aastal ületas 90000 krooni töötaja kohta aastas ja arvestades inflatsiooni ei ole tänaseks veel endist taset saavutanud.

Suurimad investeeringud toiduainetetööstusse tehti 2001. aastal, mil SAPARD toetusega rekonstrueeriti Kõrgessaare kalatehase tootmishoone. Samas jäi üldine investeerimisaktiivsus madalaks. Viimastel aastatel on investeeritud Berkam kalatööstuse arendamisse ning Hiiumaa Tarbijate Ühistu köögi väljaarendamisse ja leivatööstuse moderniseerimisse. Toiduainetetööstuse arendamiseks asutas Hiiumaa Tarbijate Ühistu 2008.aastal osühingu HTÜ Tootmine.

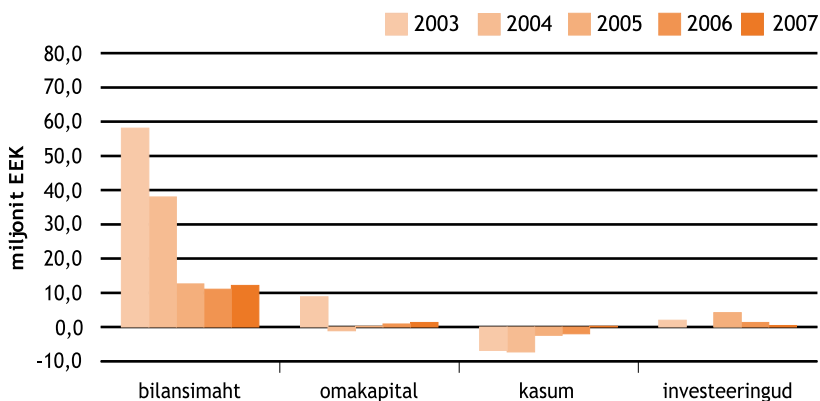
Uute toiduainetetööstuse ettevõtete rajamist, olgu see kalatööstus, moosi- ja mahlatootmine, meierei või lihatööstus, piirab sobivate tootmisruumide puudumine. Vanad tootmishooned: Emmaste Piimatööstus, Kõrgessaare Lihatööstus, Kõrgessaare kalatehas on toiduainetetööstuse jaoks sobimatud, endine Dagofisk tsehh Lehtmas on leidnud endale uue kasutaja plastijäätmete töötlemise tehase näol. Toiduainetetööstusele sobivate ruumide väljaehitamine

(jahutusseadmed, kiirkülmutus jms.), sobivad ruumid, küte, ventilatsioon sh. lõhnakontroll, nõuavad investeeringuid mahus, mille tegemine Hiiumaa riskiastet arvestades on ettevõtja jaoks põhjendamatu.

Peaaegu ainus võimalus aidata kaasa uute toiduainetetööstuse ettevõtete tekkele Hiiumaal on avaliku sektori toetusega „toiduinkubaatori“ rajamine. See välistab tingimused, kus alustav ettevõtja peab tegema investeeringud kinnisvara arendusse. Arutluses olevaid võimalikke äriideid on enam kui üks: tapamaja, väike lihatööstus, mahlade ja mooside tootmine, mineraalvee villimine, pruulikoda, kalatöötlemine jpt.

Loomulikult on ruumid ainult osa probleemist. Suurem osa kitsaskohtadest on seotud inimeste teadmistega ja oskustega, toormega ning koostööga.

Toiduainetetööstuse ettevõtete näitajad

Puidutööstus

Sektoris esindatud: Puidu töötledjad ja puidust toodete valmistajad

Netokäive: 96,8 miljonit krooni, ↓ 13%

Töökohti: 146, ↓ 19%

Lisandväärtus: 24,4 miljonit krooni, ↓ 4%

Investeeringud: 2,3 miljonit krooni, ↓ 33%

Suurim investeering:

1,2 miljonit krooni, Halupuu Firewood Products OÜ

Keskmine netopalk: 7 561 krooni, ↑ 22%

Hiiumaa puidutööstuse olukord pole kiita. Toimunud pole olulist läbimurret toodete ja turgude osas. Investeermistoetuste kasutamine on enam kui tagasihoidlik. Iga meister nokitseb pigem omaette, tagasihoidlikult oma võimaluste ja nõudluse järgi. Seadmed ja tootmishooned kuluvad, seda füüsiliselt ja moraalselt. Investeeringud on jäänud tagasihoidlikeks.

Hinnang on vastuoluline, kui arvestada, et Hiiumaal on arvestatav arv palk- ja karkassmajade valmistajaid, kes müüvad oma toodangut väljapoole Eestit.

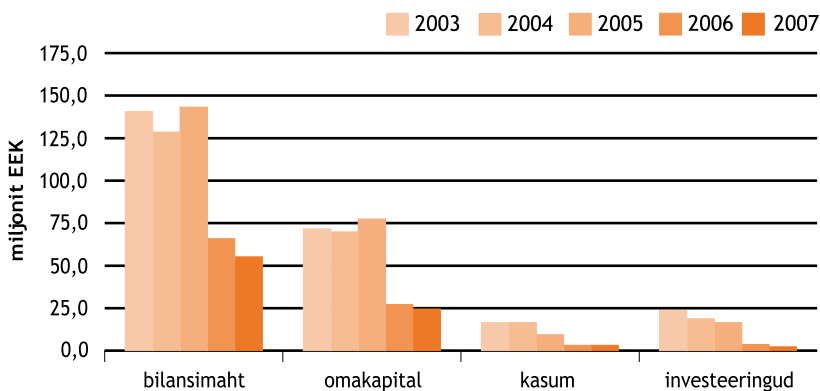
2007. aastal süvenesid probleemid palgi kättesaamisega Venemaalt, mis sundis enamus suuri saeveskeid oma äriplaane ümber vaatama. Venemaa suutlikkus oma palke ise saagida ja saematerjali hõõveldada ning sellega seotud kõrged tollid palkide väljaveole ei ole jättnud mõjutamata OÜ Vesset majandusnäitajaid.

Viimasel kümnendil on toimunud oluline muutus puidust käsitöötoodete valmistamise tehnoloogias. Automaatpinkide kasutuselevõtt on muutnud puitpitsi ja puulõiked tavaliseks odavaks masstoodanguks. Kätsi ei ole mõtet valmistada tooteid, mida saab valmistada masinatega, kui käsitööga ei saavutata selgelt tajutavat paremat tulemust.

Hiiumaal raiutakse ligikaudu 130 tuhat tihumeetrit puitu aastas. Väga suure osa sellest moodustab kütte- ja paberipuu. Hiiumaa töödeldakse väikest osa ülestöötatud puidust. Veelgi väiksem osa raiutud puidust lahkub saarelt mööbli või muu kõrgema lisandväärtusega tootena.

Puidutöötlemisega tegelevate ettevõtete omavaheline koostöö ja toetusvahendite kaasamine peaks olema asjast huvitatud ettevõtjate esmane huvi. Tuge ettevõtete arendamiseks leiavad puidutööstuse ettevõtted Maaelu Arengukava 2007 - 2013 raames.

Puidutööstuse ettevõtete näitajad

Plastitööstus

Sektoris esindatud: Plasti- ja koosteetevõtted

Netokäive: 398,8 miljonit krooni, ↑ 15%

Töökohti: 501, ↑ 11%

Lisandväärtus: 123,6 miljonit krooni, ↑ 12%

Investeeringud: 57,1 miljonit krooni, ↑ 37%

Suurim investeering: 22,5 miljonit krooni, M ja P Nurst AS

Keskmine netopalk: 9 488 krooni, ↑ 10%

2007. aastal jäi plastitööstuste netokäibe kasv 15% alla eelmise aasta netokäibe 25% kasvule. Kiiremini kui eelmisel aastal kasvas sektori ettevõtete lisandväärtus ja investeeringud. Tagasihoidlikumaks jäi palgakasv.

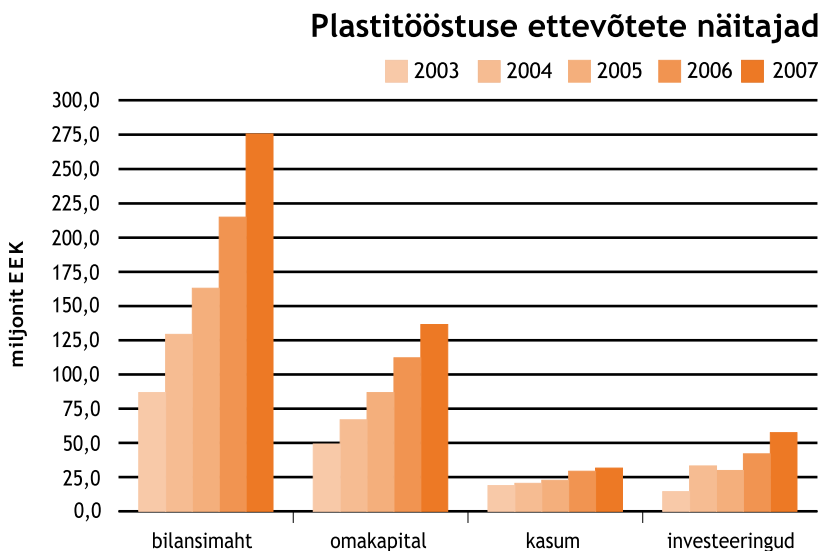
Hiiumaa plasti- ja koostetööstust esindab 10 ettevõtet: Liisbet Tukat OÜ, Dale LD. AS, Pharma Systems Eesti OÜ, HiiuLink OÜ, Dagöplast AS, B-Plast AS, Plastiktoos OÜ, Estpak Plastik AS, AS M ja P Nurst ja Safety System Estonia OÜ.

Hoolimata erinevustest ja eriarvamustest teevad Hiiumaa plasti-ettevõtted omavahel suuremal või väiksemal määral koostööd. Selleks on ühised arutelud, ühishanked, ühised messikülastused ja ühised koolitused. Koostöö suurimaks saavutuseks võib pidada 2003. aastal Hiiumaa Ametikoolis (end. Suuremõisa Tehnikum) avatud plastitööstuse seadistaja eriala. Seepärast räägivad Hiiumaa majandust tundvad inimesed sageli saare plastiklastrist.

Hiiumaa plasti- ja koostetööstused erinevad tehnoloogiliste võimaluste, tootmise organisatsiooni ja turgude poolest. Sarnaseks teeb neid tänapäevaste seadmete, juhtimiskvaliteedi- ja keskkonnanajuhtimissüsteemide rakendamine. Suur osa ettevõtete toodangust läheb ekspordiks, seetõttu on just need ettevõtted enim tundlikud tingimuste muutumise suhtes välisturgudel.

Energia- ja tööjõukulude jätkuv kasv sunnivad plastiettevõtteid otsima uusi tooteid ja oskusi, mis võimaldaksid rakendada uusi materjale ja tehnoloogiaid. Eesmärgiks ettevõtete suurem lisandväärtus ja konkurentsivõime.

Hiiumaa plastitööstusettevõtteid on ühed nendest, kellele on suunatud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse rakendatavad toetusmeetmed. Järgnevatel aastatel suureneb kindlasti arendustoetuste kasutamise maht plastitööstuse ettevõtjate poolt.

Muu tööstus

Sektoris esindatud: Tekstiili- ja õmblustööstus, metallist toodete valmistamine, filtrite tootmine.

Netokäive: 22,1 miljonit krooni, ↑ 28%

Töökohti: 88, ↓ 1%

Lisandväärtus: 11,1 miljonit krooni, ↑ 18%

Investeeringud: 7,4 miljonit krooni, ↑ 650%

Suurim investeering: 6,4 miljonit krooni, OÜ Faasion Metall

Keskmine netopalk: 6 093 krooni, ↑ 24%

Muu tööstuse osas on eelnevatel aastatel andnud tooni õmblustööstus. Hiiumaal ömmeldakse siiani tööriivaid, sealhulgas elektroonika-tööstusele mõeldud tööriivaid. Lisaks tekstiilile tegutsesid veel mõned aastad tagasi ettevõtjad, kes õmblesid nahktooteid. Peamiselt tehti väiksemamahulisi allhanketöid. Keerukamatesse ja suurema lisandväärtusega õmblustoodete juurutamiseks nappis vahendeid. Tänapäeval on õmblustööstuse osakaal sektoris oluliselt vähenenud.

Väiksemas mahus metalli töötlevad ettevõtted tekkisid Hiiumaal majandite remonditöökodade baasil. Neist suuremad on Suursadamas (AS Dagomar) ja Käinas (OÜ Kemehh). Väiksemaid leiab Kärklase, Kõrgessaare ja Hellamaal. Neid ettevõtteid iseloomustab kohalikule turule orienteeritus, väljapoole Hiiumaad suunatud tellimusi täidetakse pigem juhuslikult.

Erandiks on 2004. aastal asutatud OÜ Faasion Metall, kes plekitöid valmistades on suunanud oma tegevuse turgudele väljapoole Hiiumaad. Suund, mida peaksid järgima kõik metalli töötlemisega tegelevad ettevõtted.

Ehitus

Sektoris esindatud: Üldehitus, teede ehitus, eritööd, elektritööd, maaparandustööd ja projekteerimine

Netokäive: 220,1 miljonit krooni, ↑ 21%

Töökohti: 243, ↑ 2%

Lisandväärtus: 68,4 miljonit krooni, ↑ 30%

Investeeringud: 20,5 miljonit krooni, ↑ 160%

Suurim investeering: 12,1 miljonit krooni, OÜ Hiiu Teed

Keskmine netopalk: 10 534 krooni, ↑ 26%

Küsimusele, kas Hiiumaal oli ehitusbuum või mitte, saab kaudselt vastata Statistikaameti andmete alusel. Hiiumaa kohta toob Statistikaamet välja andmed omal jõul tehtud ehitustööde kohta. Omal jõul tehtud ehitustööd on ehitustööde maksumus ilma allvõtutööde maksumuseta pluss/miinus lõpetamata ehitustööde varude muutus.

Omavalitsuste ehitustööd püsisid enam vähem stabiilsed aastatel 1995 - 2004, muutudes nõrga trendiga kasvule vahemikus 28 - 78 miljonit krooni. 2005. aastal on omal jõul tehtavate ehitustööde maht 114 miljonit krooni ja 2006. aastal juba 173 miljonit krooni (2007. aasta kohta andmed puuduvad).

Omavalitsuste ja Statistikaameti andmed väljastatud ehitus- ja kasutuslubade kohta on vastukäivad. Hiiumaa omavalitsuste andmetel väljastati 2007. aastal 119 kirjalikku nõusolekut ja ehitusluba, neist eluhooneid 42 ja mitteeluhooneid 77. Samal ajal väljastati kasutusload 20 eluhoonele ja 12 mitteeluhoonele.

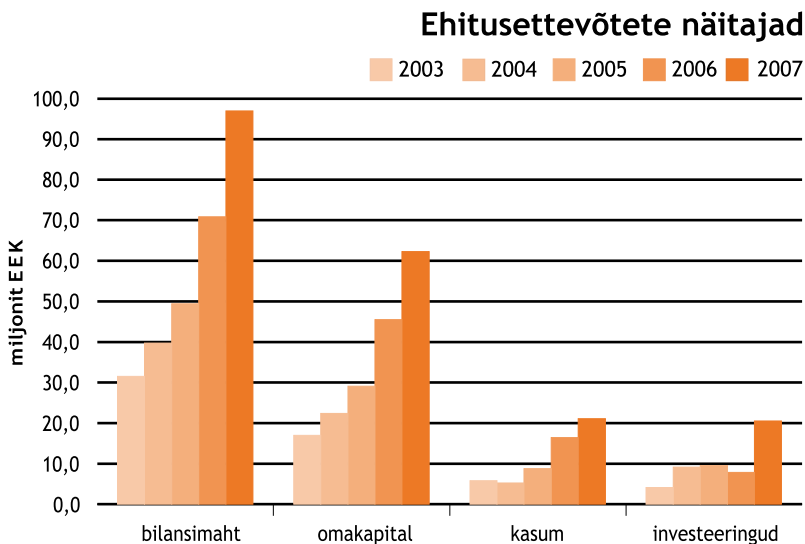
Üle 60 ruutmeetristele uusehitistele väljastati ehituslubasid kokku 51, sealhulgas eluhoonetele 29 ja mitteeluhoonetele 22.

Võrreldes 2006. aastaga on väljastatud ehituslubade ja kirjalike nõusolekute arv vähenenud 33 võrra ja kasutuslubade arv 15 võrra. Samas oli ehitatavate hoonete üldpind ligikaudu 2700 ruutmeetri

võrra suurem, seda ennekõike tänu Selveri ja Konsumi ehitamisele.

Kui Hiiumaa ehitusturul oli buum, siis selle tippaastaks oli 2006. Ehitusturu langus jätkub ka järgnevatel aastatel andes ehitusettevõtjatele aega oma ettevõtte arendamiseks ja töötajate koolitamiseks.

Probleem, millele ehitusettevõtjad peavad vastama on: kuidas meist kõrgemate tööjõukuludega riikides on võimalik ehitada ligilähedaselt sama hinnaga (või odavamalt) kui Eestis, kus palgad on oluliselt madalamad. Ilmselt on küsimus materjalides, kasutatavates tehnoloogiates, töövõtetes ja töötajate väljaõppes.

Kaubandus

Sektoris esindatud: Jaekaubandus ja teenindus

Netokäive: 403,0 miljonit krooni, ↑ 16%

Töökohti: 273, ↓ 1%

Lisandväärtus: 51,3 miljonit krooni, ↑ 34%

Investeeringud: 15,3 miljonit krooni, ↑ 79%

Suurim investeering: 12 miljonit krooni, Hiiumaa Tarbijate Ühistu

Keskmine netopalk: 7 454 krooni, ↑ 26%

2007. aasta oli kaubanduses samaaegselt hea ja halb aasta. Hiiumaa külastajate arv lõi uue rekordi juulis, augustis ja septembris. Sealjuures vastas augusti külastajate arv ligikaudu eelmise aasta juulikuul külastajate arvule. See avaldas negatiivset mõju teenindamise kvaliteedile kaubanduses.

Kui vaadata Hiiumaa turistide arvu muutumist, siis suuremad probleemid Hiiumaa toidukaubanduses algasid 2004. aastal ja süvenesid veelgi 2006. aasta keskmisest pikema hooaja tõttu. Üha suurema arvu külastajate koondumine juulikuule, tingis situatsiooni, kus olemasolevatest kaubanduspindadest ei piisanud klientide hulga rahuldavaks teenindamiseks. Turismihooajal sulges Makros oma toidukaupluse Kärdlas ja tee-ehitus piiras juurdepääsu Tormi kauplusele.

Kokkuvõttes võib ütelda, et 2007. aasta jääb Hiiumaa Tarbijate Ühistule pikaks ajaks rekordaastaks. Hiidlastele jääb 2007 suvi meelde ajana, mil poed olid ülerahvastatud ja letid pooltühjad. Olukorda ei leevendanud ka kaupade transportalustel müügisaali paigutamine ja õpilaste armee appi palkamine - kaubanduspinda oli sellise hulga inimeste teenindamiseks selgelt liiga vähe.

2007. aastal algab Tormi Konsumi ehitus. Ehitajaks on AS Rammar.

2006. aasta jutust Selveri tuleku kohta saab reaalsus. Aasta alguses

Hiiumaa majandusülevaade 2007

pandi avalikule arutelule detailplaneering ja sügisel algasid ehitustööd 3000 ruutmeetril.

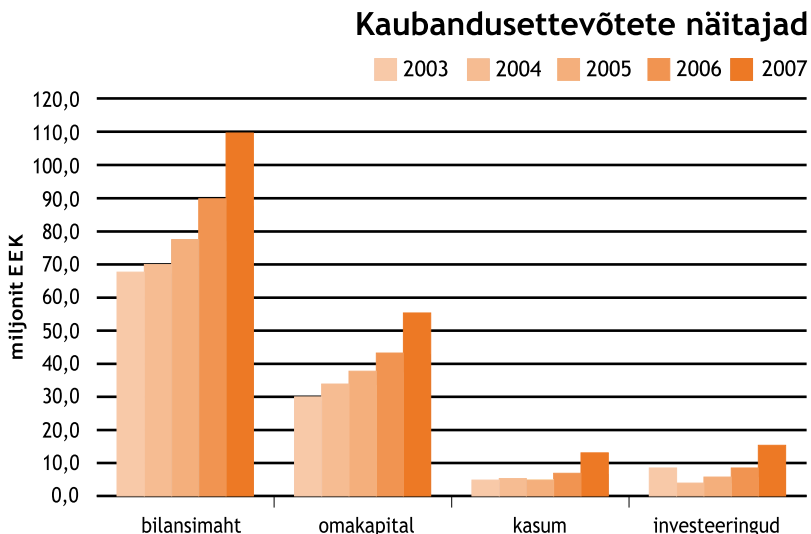
2007. aastal oli Hiiumaal kaubanduses kasutatavat pinda kokku 5750 ruutmeetrit e. ligikaudu 0,57 ruutmeetrit elaniku kohta. Vastavalt on Tallinnas 1,4, Riias 0,8, Helsingis 2,7 ja Stockholmis 2,3 ruutmeetrit kaubanduspinda elaniku kohta. Pärast Tormi Konsumi 500. ja Selveri 2150. ruutmeetri lisandumist on Hiiumaal kokku 8400 ruutmeetrit kaubanduspinda e. ligikaudu 0,83 ruutmeetrit elaniku kohta. Siinkohal tuleb tõdeda, et suure osa kasutuses oleva kaubanduspinna kvaliteet jääb kaugemale maha Selveri või Konsumi kaubanduspindade kvaliteedist ja atraktiivsusest.

Hiiumaa jaekaubanduse käive oli 2007. aasta juulis 2,1 korda kõrgem kui madalaima käibega kuu (jaanuar) käive.

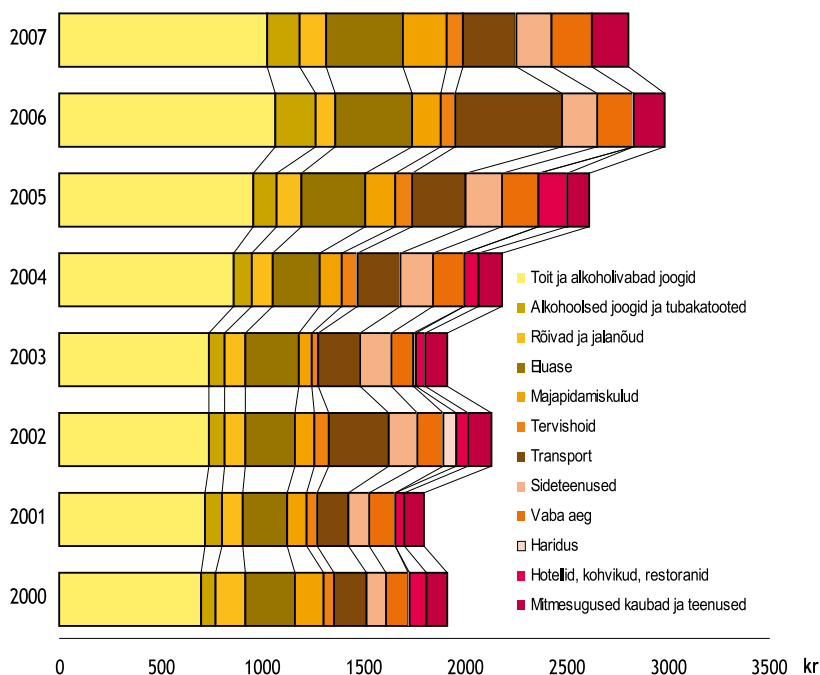
Alustati Maxima detailplaneeringut.

Kärdlas avas ukseid uus mööblikauplus „Isabella mööbel“.

Koos saare majanduse kasvuga kasvas hiidlaste ostujõud.

Leibkonnaliikme kulutused kuus

Selveri tulek loob uusi töökohti täpselt nii palju, kui palju on suurenenud tarbijate ostuvõime, teised töökohad lihtsalt jagatakse ümber. Selveri tulek survestab kindlasti Kärddlas tegutsevaid väikekauplusi, kes peavad üle vaatama pakutavate toodete valiku ja hinnad.

Hiiumaa tööstuskaupadega kauplejate probleemiks on jätkuvalt kvaliteetsete (loe turistile atraktiivsete) ja taskukohaste kaubanduspindade puudumine. Tööstuskaupade pakkumine Hiiumaal hakkab paranema sellest hetkest, mil saare külastaja leiab kohalikud tööstuskaupade pakkujad olevat piisavalt atraktiivsed. Kärddla Turuhoone teema on jätkuvalt aktuaalne.

Turism

Sektoris esindatud: Majutus- ja toitlustettevõtted.

Netokäive: 44,6 miljonit krooni, ↑ 5%

Töökohti: 115, ↑4%

Lisandväärtus: 13,7 miljonit krooni, ↑ 5%

Investeeringud: 4,9 miljonit krooni, ↓ 70%

Suurim investeering: 2 miljonit krooni, Mainegrupp OÜ

Keskmine netopalk: 5 165 krooni, ↑ 21%

Parvlaeva reisijate arv Heltermaa - Rohuküla liinil kasvas võrreldes 2006. aastaga 15,2%. Majutatute ööbimised kasvasid võrreldes 2006. aastaga 22,4%. Koos sellega suurenesid Hiiumaa turismi hooajalisus ja kaasnevad probleemid parvlaeva ülesõidu, kaubanduse ja teenindusega. Hiiumaal oli juulis 6346 ja augustis 5565 ööbimist enam e. peaaegu kolm korda rohkem kui 2003. aastal.

Majutusteenus (peamiselt väikemajutus) on kõige kiiremini arenev teenus. Hiiumaal kokku on majandustegevuse registris aastalõpu seisuga registreeritud 68 majutusettevõtjat, kokku 1229 voodikohaga. Kõige rohkem on majutusasutusi Käina vallas ja kõige vähem Emmaste vallas.

Kui 2002. aastal esitas Statistikaametile andmeid 20 majutusk kohta, kokku 449 voodikohaga, siis 2007. aastal esitasid andmeid 47 majutusk kohta, kokku 975 majutuskohaga. Majutusteenuse pakkujate voodikohtade täituvus oli 2007. aastal 36% (Eestis keskmiselt 54%). Kui Hiiumaal on voodikohtade täituvus viimasel kolmel aastal püsinud ligikaudu muutumatuna, siis Eesti keskmisena on see näitaja viimase kolme aasta jooksul vähenenud.

Toitlustusteenuse pakkumine Kärddlas ja Hiiumaal tervikuna on kasvanud. Turist saab suvel süüa igas Hiiumaa nurgas ja tekkinud on mõningane valikuvõimalus. Probleem on selles, et paljud toitlustuskohad sulgevad oma ukse kõrghooaja lõppedes. Parvlaevaliikluse statistika ja majutatute ööbimised näitavad, et

Hiiumaa külastajate arv püsib suhteliselt kõrge kuni detsembrini. Toitlustusteenuse pakkumine sügiskuudel toob kaasa väljaminekuid, kuid on investeringuks, mis aitab pikendada turismihooaega.

Viimastel aastatel on suurenenud turistide suunatud aktiivsete teenuste hulk. Külastajatele olid hooaja vältel avatud Kõpu, Tahkuna ja Ristna tuletornid ning Hiiumaa Militaarajaloo keskus. Välja on kujunemas jahiturism.

Hiiumaa külaseltsidel on teenuseid ja nad kavandavad kohalikele elanikele suunatud erinevate teenuste väljaarendamist. Nende pakkumine Hiiumaa külastajatele aitaks parandada teenuste kvaliteeti ja mitmekesistada Hiiumaa turismiteenuste hulka. Kindlasti on vajalik parem reklaam, et kohalikud inimesed ja Hiiumaa külalised pakutava üles leiaksid.

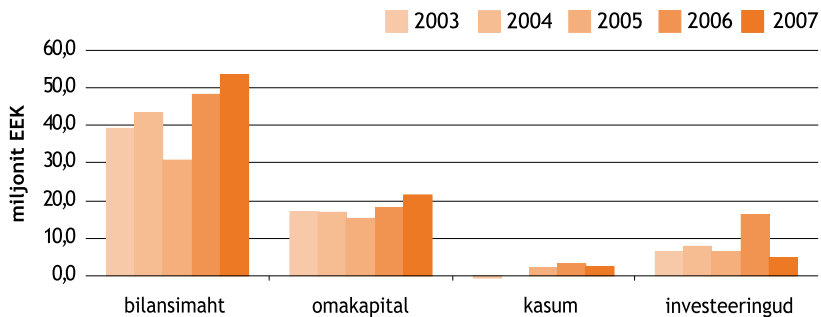
Tunnustame Kõrgessare valla initsiatiivi majakate avamisel ja teenusepakkumise laiendamisel Hiiumaa külastajatele ning loodame, et Hiiumaa omavalitsused toetavad külaseltside tegevust kohalikele elanikele ja puhkajatele suunatud teenuste väljaarendamisel.

SPA ehitamisest Kärddlasse on palju räägitud. 2007. aasta oli selles osas natuke konkreetsem. Kärddla linna, ranna ja puhastusseadme vahetusse naabrusesse kavandatav SPA hotell sai ajalehe Hiiu Leht vahendusel terava kriitika osaliseks. Dagotar kalatehase müürid lammutati tegemaks ruumi kavandatavale SPA-le. Üldine SPA turistide arvukuse langus Eestis tervikuna vähendas ettevõtjate innukust uute SPA-de rajamiseks.

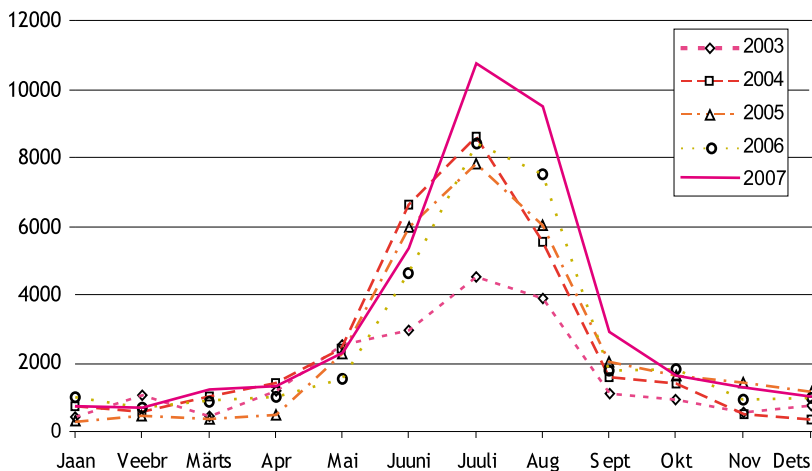
Hiiumaa turismi peamiseks pudelikaelaks on ja jääb parvlaevaihendus. Sellepärast tuleb turismi arendamisel keskenduda teenuste arendamisele ja mitmekesistamisele hooajaväliselt ning **pikaajaliselt puhkavale inimesele sobiva puhkekeskkonna arendamisele.**

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Turismiettevõtete näitajad

Majutatute ööbimised Hiiumaal

Transport

Sektoris esindatud: Maantee-, mere- ja õhutransport.

Netokäive: 171,4 miljonit krooni, ↑ 6%

Töökohti: 300, ↓ 4%

Lisandväärtus: 59,3 miljonit krooni, ↑ 13%

Investeeringud: 35,3 miljonit krooni, ↑ 204%

Suurim investeering: 10 miljonit krooni, AS Klemet

Keskmine netopalk: 9 392 krooni, ↑ 27%

2007. aastal oli Hiiumaal mootorsõidukeid kokku 6922, neist sõiduautosid 5816, veoautosid 779, busse 25, mootorrattaid 302 ja haagiseid 674. Registreeritud oli kantud ratastraktoreid 408, traktorihaagiseid 103 ja liikurmasinaid 43.

2007. aasta oli hea aasta autotranspordi ettevõtetele. Hoolimata kasvavast konkurentsist jätkus tellimusi kõigile vedajatele. Hiiumaa autotranspordiettevõtted võtsid ette ulatusliku autopargi uuendamise ja üldine majanduskliima tundus olevat soodne. Samas on rahvusvaheline autotransport tundlik näiteks rahvusvahelises lähetuses makstava päevaraha määra suhtes.

Hiiumaa bussitransport on jätkuvalt probleemiks: hõre asustus, pikad vahemaad ja suur eraautode hulk. Sõitjate arv väheneb aasta aastalt, 2007. aastal oli kokku 135 756 reisijat st. 6 750 reisija võrra vähem kui 2006. aastal. Riiklik maakonnaliinide toetusmetoodika ei arvesta täna täielikult Hiiumaa omapära: maakonda läbivate liinide puudumine, rannikul paiknev asustus ja teedevõrk. Samuti ei vasta bussiliinid just kõige paremini tööl käivate inimeste vajadustele, alternatiivideks jäävad isiklik auto, heatahtlik naabrimees või töökaaslane ning ettevõtja, kes organiseerib transpordi oma autoga.

Samuti ei ole paranenud lennuliikluse näitajad. Kui reise arv vähenes võrreldes 2006. aastaga 1% võrra, siis reisijate arv vähenes 9,2% võrra, 9290 reisijani aastas.

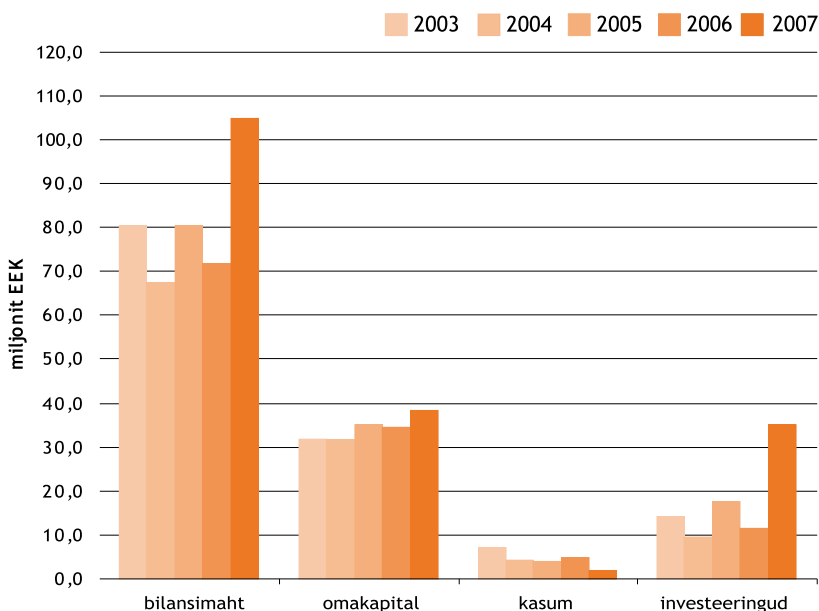
Hiiumaa majandusülevaade 2007

Kokku veeti liinidel Heltermaa - Rohuküla ja Sõru - Triigi vastavalt 503 573 ja 43 955 reisijat. Võrreldes 2006. aastaga on Heltermaa - Rohuküla liinil kasvanud parvlaeva reise 11,3% ja reisijate 15,2% ning sõidukite 19,2% arvud. Sõru - Triigi liinil reise arv vähenes 13,4% võrra ning reisijate ja sõidukite arvud suurenesid vastavalt 14,3% ja 15%.

Rumalate ideede uskumatut elujõudu näitas idee kehtestada nädalalõppudel kolmekordne üleveotasu suurtele veoautodele, mis reeglina liiguvad ainult koormaga ja piiratud ajalistes raamides. Autorite arvates on Hiiumaa seisukohast niisuguse hinna rakendamine põhjendamatu ning kokkuvõttes üksnes halvendab Hiiumaa ettevõtjate konkurentsivõimet.

Heltermaa ja Rohuküla sadamate kohta said avalikuks ehitusplaanid. Kokku kavandatakse Hiiu Lehe andmetel ehitustöid mahus 380 miljonit krooni. Rohuküla sadam saab uue sadamahoone ja lainemurdja ning Heltermaa sadam korrastatud kaid ja uued aparellid.

Transpordiettevõtete näitajad

2007. aastal alustatakse Kärdat läbiva maantee rekonstrueerimist. Kärda saab ringtee, linna läbiva jalgrattatee koos uue tänavavalgustusega. Probleemid vesiliivaga ei võimaldanud tee-ehitust plaanipäraselt lõpetada.

Muud

Sektoris esindatud: Finantsvahendus, kindlustus, koolitus, energia-müük, veevarustus, kommunaalteenused, tervishoiuteenused, turba kaevandamine jne.

Netokäive: 58,0 miljonit krooni, - 0%

Töökohti: 244, ↓ 1%

Lisandväärtus: 45,8 miljonit krooni, ↑ 21%

Investeeringud: 2,3 miljonit krooni, ↓ 34%

Suurim investeering: 0,9 miljonit krooni, OÜ Kärkla Perearstid

Keskmine netopalk: 8 460 krooni, ↑ 12%

Muud on alajaotus, kuhu on koondatud kõik see, mis eelnevate sektorite alla ei liigitu. Siia liigituvad infrastruktuuriettevõtted, näiteks Kärkla Vesi, teenindusettevõtted alates puhastusteenindusest kuni arstideni. Selles alajaotuses on koos kõrge ja madala kvalifikatsiooniga töökohad.

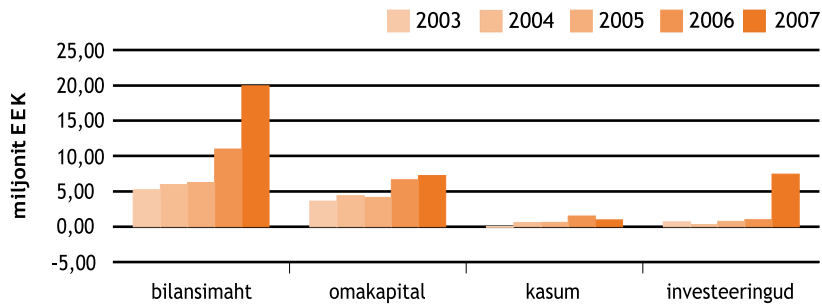
Reeglina on selles sektoris olevad ettevõtted järkjärgult üle võetud Eesti teiste ettevõtjate poolt ja ei kajastu enam Hiiumaa majandusülevaates. Lähiajaloost meenuvad niisuguste ettevõtetenä Kärkla Soojus (AS Eraküte), Kärkla Lennujaam (AS Tallinna Lennujaam) ja Kärkla Kommunaal (AS Cleanaway).

Teenindussektorit peetakse oluliseks just sellepolest, et see on sektoriks, mis kasvab kõige kiiremini. Siin asuvad kõige suuremat kvalifikatsiooni nõudvad ja kõige suurema lisandväärtusega töökohad.

Kogukonna jätkusuutlikkuse huvides on oluline, et sedavõrd kuidas vähenevad töökohad põllumajanduses, kalanduses, metsanduses, tööstuses, infrastruktuuriettevõtetes, energeetikas ja ehituses peavad need juurde tekkima teeninduses. Sarnaselt teiste ettevõtjate kogemusele peavad edukad teenindusettevõtted olema orienteeritud turgudele väljaspool Hiiumaad. Just sellepärast on positiivsed muutused vaadeldavas sektoris olulised.

Aasta alustajana on Recado Meedia (kujundustööd, reklaamid ja video) heaks näiteks uuest alustanud teenindusettevõttest.

Muu tööstuse ettevõtete näitajad

III TÖÖHÕIVE

Hõivatute määr vanuses 16 aastat kuni pensioniiga oli Hiiumaal 95,2%, 2007. aastal kokku oli Hiiumaal tööga hõivatuid 5600 inimest. Tööhõive määr on kasvanud koos noorte osakaalu vähenemisega rahvastikus. 2000. aastal oli Statistikaameti andmetel lapsi ja noori vanuses kuni 15 aastat kokku 2357. 2007. aasta lõpuks oli alla 15. aastaste laste ja noorte arv vähenenud 1521., ehk 836 võrra.

Registreeritud töötuid oli 121 e 30% võrra vähem kui eelmisel aastal. Madalaim on registreeritud töötute arv Emmastes (7 töötut) ja suurim Kärddlas (47 töötut).

Tööturu jätkusuutlikkust kirjeldatakse demograafilise tööturuse indeksi. Indeksi arvutamiseks jagatakse laste ja noorte arv vanuses 5 - 14 aastat inimeste arvuga vanuses 55 - 64 aastat. 2000. aastal oli demograafilise tööturu indeksi väärtus 1,69 ja 2007. aastal 0.97. **2000. aastal oli oodata, et iga 100 pensionile mineva töötaja asemele tuleb 169 noort töötajat.** Rände ja sündimuse vähenemise tulemusena on Hiiumaa tööturu olukord halvenenud. **2007. aastal oli oodata, et iga 100 pensionile mineva töötaja asemele tuleb 97 noort töötajat.**

Lühiajalises perspektiivis leevendab tööturu situatsiooni asjaolu, et paljud inimesed säilitavad oma töövõime ja jätkavad aktiivselt töötamist pensionieas. Paindliku ja osalise töötaja rakendamine võimaldaks paljudel pensionäridel osalise ajaga jätkata töötamist veel aastaid.

Pikemas perspektiivis mõjutab Hiiumaa tööealiste inimeste arvu noorte abiellumis- ja sünnitamisealiste naiste lahkumine saarelt. Juba praegu on vanuses 25 - 35 olevaid noori naisi vähem kui „Laulva revolutsiooni“ põlvkonnale aluse pannud naisi võrreldavates vanusevahemikes 40 - 50 ja 50 - 60 aastat.

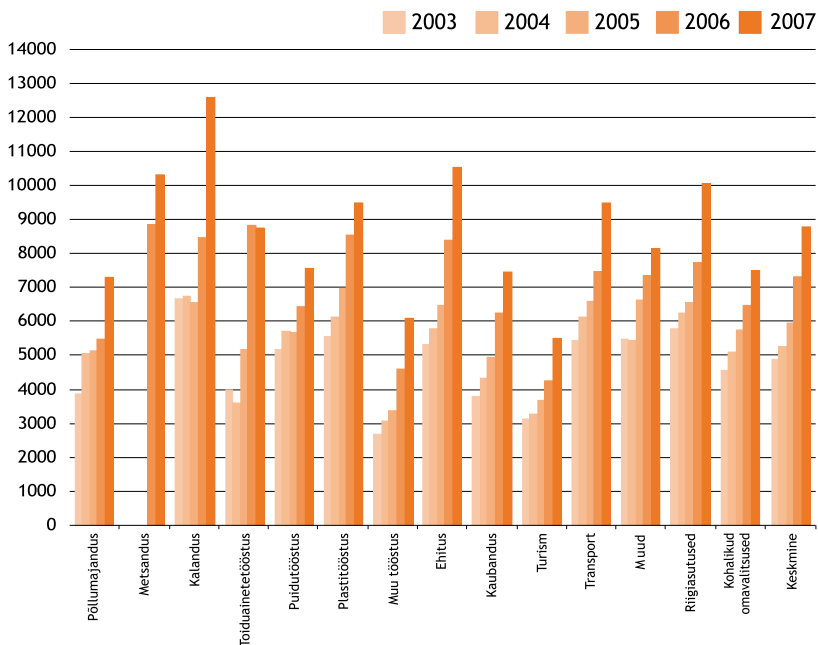
Mõned konkursid on näidanud, et olukord on tegelikult parem, kui arvatud. Tallinnas elavad Hiiumaa juurtega inimesed elaksid ja töötaksid meeleldi Hiiumaal, kui töö- ja palgatingimused vastaksid nende ootustele ning võimalused alustada oma ettevõtlusega oleks võrreldavad võimalustega Tallinnas või Tartus.

Keskmine palk

2007. aastal vähenes suhteline palgaerinevus Hiiumaa ja Tallinna brutopalkade vahel 66,3%. Samas absoluutsummas kasvas brutopalka erinevus ligikaudu 850 krooni võrra 3563 kroonilt 4404 kroonini. Võrdluses Eesti keskmise brutopalgaga kasvas erinevus 699 krooni võrra e 2672 kroonini.

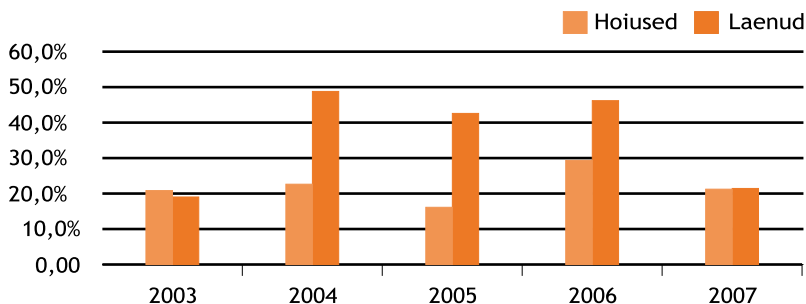
Statistikaameti poolt arvatavat keskmist palka on kritiseeritud selle mittevastavuse pärast tegelikule palgale. Seda näitajat ei pea siduma tegeliku palgaga. **Me arvutame Eesti ja tema maakondade jaoks ühesuguse eeskirja järgi palka iseloomustava näitaja. Hiiumaa on selle ühesuguse eeskirja järgi arvatud näitaja alusel halvemas seisus kui Tallinn ja Eesti keskmiselt.** Keskmise palga näitaja erinevused peavad olema väiksemad, see aitab kaasa saare tööturu jätkusuutlikkuse säilitamisele.

Keskmine brutopalk majandusharude lõikes

Sissetulekute kõrval on oluline säästmine. Hiidlased on laenamisega olnud mõõdukalt ettevaatlikud. 2003. aastal kasvasid hoiused ja laenud enam vähem samas tempos. Oluliselt kiiremini kasvasid laenud aastatel 2004 - 2006, sealjuures 2004, 2005 oli laenude kasvutempo enam kui kaks korda kiirem hoiuste kasvutempost. 2006. kiirenes hoiuste kasvutempo ja 2007. aastal kasvasid hoiused ja laenud samas tempos.

Hoiuste ja laenude kasv Hiiumaal

Haridustase

Eestlased on alati vahet teinud haridusel ja haritusel. Kui üks tähistab lõputunnistust, siis teine tähistab pigem teadmisi, oskusi ja hoiakuid. Alates Eesti iseseisvumisest on toimunud haridussüsteemi ja kutse omistamise süsteemi lahutamine. Asjaolu, mis Eesti ühiskonna teadvusesse hakkab jõudma alles nüüd, aastaid hiljem.

Nõukogude ajal kinnitas lõputunnistus, et kooli lõpetaja on läbinud õppekava ja tal on vähemalt esmased oskused ja teadmised lõputunnistusele märgitud erialal töötamiseks. **Praegu kinnitab kooli lõputunnistus ainult õppekava läbimist, kuid ei ütle midagi lõpetaja tööoskuste kohta.** Lõpetajal on olemas oskused ja teadmised töötamiseks siis, kui talle on omistatud kutse. **Uue töötaja tööoskuste ja teadmiste hindamise aluseks on ainult kehtiva kutsetunnistuse olemasolu.** Kutsetunnistus tähendab, et inimene on sooritanud kutseeksami ja ta täidab kutsestandardiga esitatud

nõudeid. Kutsenõudeid töötavad välja ja kehtestavad ettevõtjad ja töötajad, kes kutsealal igapäevaselt töötavad.

Pidevalt on arutluse objektiks gümnaasiumites ja kõrgkoolides õppivate inimeste liiga suur arv. Põhikooli ja gümnaasiumijärgse hariduse võib tinglikult jagada viide suurde rühma:

- põhikoolijärgne kutseõpe ametikoolis (endine kutsekool);
- gümnaasiumijärgne kutseõpe ametikoolis (endine kutsekool);
- kutsekõrgharidus (endine tehnikum);
- rakenduskõrgharidus;
- akadeemiline kõrgharidus.

Kõige suuremas tõmbetuules on kutsekõrgharidus. Ühelt poolt ei taha paljud rakenduskõrgkoolid ise tunnistada, et nad annavad kutsega seotud kõrgharidust, teiselt poolt jätavad ettevõtjad ja riik nad kutseõppe asutuste nimekirjast välja ning kolmandaks ei tunnista neid võrdsete kõrgkoolidena nn. „vanad“ ülikoolid. Nende koolide kõige suurem probleem on selles, et kõrghariduse investeeringud on otseselt seotud teadus- ja arendustegevusega. Samas on kuni 3 aastase õppekavaga kõrgema kutseõppeasutuse koht Eesti kutseharidusmaastikul olemas, sest väga paljude elukutsete teadmistemahukus on kasvanud ja kasvab jätkuvalt väga kiiresti.

Muudatused hariduskorralduses on teinud keeruliseks haridusstatistika jälgimise. Bologna süsteemi (3+2) juurutamine ja välishindamise tulemused on võrdsustanud nõukogudeaegse diplomi ja praeguse magistrikraadi. Lähtudes eelnevast oli erinevates õppevormides kokku lõpetajaid 1980 - 3655, 1990 - 3125, 2007 - 2129. Eelnevatest arvudest lähtudes on nõukogudeaegse diplomi tasemel kõrghariduse omandanud inimeste arv ligikaudu kolmandiku võrra väiksem kui 17 aastat tagasi.

Tuleb välja, et ühelt poolt ei ole meil piisavalt oskustöölisi ja teiselt poolt ei valmista me ette kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste nii palju kui varem.

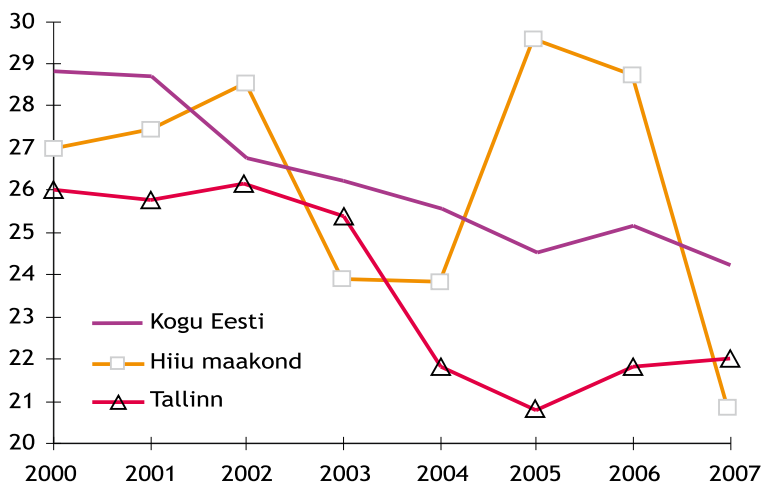
Lähiaastatel seisab ees kõrgkoolide välishindamine sõltumatute üleeuroopaliste hindamisasutuste poolt. See viiakse läbi lähtudes kutsestandarditest. Kindlasti korrastab niisugune hindamine kõrgharidussüsteemi ja aitab ettevõtjatel hinnata konkreetse kõrgkooli lõputunnistuse tegelikku väärtust.

IV AVALIK SEKTOR

Avaliku sektori esindatus Hiiumaal on olnud vaatlusteemaks aastaid. Avalik sektori võib saarel jagada tinglikult kaheks: riigiasutused ning omavalitsused ja nende hallatavad asutused. Kui jälgida riigiasutuste esindatust Hiiumaal, siis riigiasutuste esindatus arvuliselt ei ole aastatega oluliselt vähenenud. Samas on saarelt välja viidud otsustustasand ja vähenenud töökohtade arv. See on kaasa toonud avaliku sektori kõrgemat kvalifikatsiooni nõudvate ja kõrgemat palka pakuvate töökohtade arvu vähenemise saarel.

Omavalitsuste hallatavatest asutustest on üheks suurimaks tööandjaks vallas lasteasutused: lasteaiad ja koolid. Koos laste arvu vähenemisega on juba vähenenud lasteaiatöötajate töökohtade arv ja juba väheneb õpetajate töökohtade arv. Kuigi vanemate inimeste osakaalu suurenemisega rahvastikus kaasneb vajadus suurema hulga hoolekandega tegelevate töötajate järele, on oodata jätkuvalt avalikus sektoris tööga hõivatute osakaalu langust.

Hõivatute osatähtsus avalikus sektoris

Ettevõtjad on ikka ja jälle rääkinud Hiiumaa omavalitsuste ühendamise vajadusest ja arvestatava positsiooni kujundamise vajalikkusest läbi-rääkimistel keskvalitsusega. Olgu nendeks küsimusteks parvlaeva-, lennu- ja bussiliikluse korraldamine, prügimajandus, energeetika või ettevõtluse toetamine ja arendamine. **Praegu heidavad ettevõtjad omavalitsustele ette, et nad ei ole piisavalt ühtsed ja tugevad Hiiumaa kui saare huvide esindamisel.**

Hiiumaa omavalitsused üldiselt näevad Eesti teiste omavalitsuste seas suhteliselt head välja. Olgu selle kinnituseks alljärgnev veidi vastuoluline lühiülevaade, mis on koostatud Eesti kohalike omavalitsuste finantsraporti (koostas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus) põhjal.

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Omavalitsus	Emmaste vald		
Elanike arv	1416	Tulu elaniku kohta	6028
Finantsreiting	keskmine	Arengureiting	hea
Tugevused	* Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2008 kokku 2,8%, kuid langus ei ole olnud liiga suur. + Maksumaksjate arv on perioodil 2002-2007 suurenenud kokku 11,4%. + Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2007 oli 16%. Sellega on omavalitsusüksus kiireima puhastulude kasvuga omavalitsusüksuste hulgas. + Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2003-2007 moodustasid 109% Eesti keskmisest. * Kuludest 9,4% on suunatud perioodil 2003-2007 omavahendites investeringuteks. Investeeringute osakaal kuludest on keskmine. * Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2007 olnud 1,06. * Völakoormus moodustas 2007. aasta lõpu seisuga 23% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse eelarve defitsiit perioodil 2003-2007 on olnud 4,2% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2007 keskmiselt 6% puhastatud eelarvest.		
Nõrkused			

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Omavalitsus	Kõrgessaare vald		
Elanike arv	1371	Tulu elaniku kohta	5484
Finantsreiting	keskmine	Arengureiting	madal
Tugevused	* Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2007 oli 10%. * Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2003-2007 moodustasid 99% Eesti keskmisest. * Kuludest 7% on suunatud perioodil 2003-2007 omavahendites investeringuteks. Investeeringute osakaal kuludest on keskmine. * Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2007 olnud 1,07. * Völakoormus moodustas 2007. aasta lõpu seisuga 27% puhastatud eelarvest. + Omavalitsusüksuse eelarve on perioodil 2003-2007 olnud ülejäägis (1,7% puhastatud eelarvest). Ülejäägiga eelarve iseloomustab hea finantsdistipliiniga omavalitsusüksust.		
Nõrkused	- Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2008 kokku 9,1%. - Maksumaksjate arv on vähenenud perioodil 2002-2007 kokku 0,8%. - Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2007 keskmiselt 3% puhastatud eelarvest.		

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Omavalitsus	Käina vald		
Elanike arv	2242	Tulu elaniku kohta	5100
Finantsreiting	keskmine	Arengureiting	keskmine
Tugevused	+ Maksumaksjate arv on perioodil 2002-2007 suurenenud kokku 12,7%. * Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2007 oli 14%. * Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2003-2007 moodustasid 92% Eesti keskmisest. * Kuludest 10% on suunatud perioodil 2003-2007 omavahendites investeeringuteks. Investeeringute osakaal kuludest on keskmine. + Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2007 olnud 1,17. * Völakoormus moodustas 2007. aasta lõpu seisuga 24% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse eelarve defitsiit perioodil 2003-2007 on olnud 2,8% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2007 keskmiselt 9% puhastatud eelarvest.		
Nõrkused	- Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2008 kokku 7,1%.		

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Omavalitsus	Pühalepa vald		
Elanike arv	1697	Tulu elaniku kohta	5444
Finantsreiting	hea	Arengureiting	keskmine
Tugevused	* Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2007 oli 11%. * Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2003-2007 moodustasid 98% Eesti keskmisest. * Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2007 olnud 1,09. + Völakoormus moodustas 2007. aasta lõpu seisuga 19% puhastatud eelarvest. + Omavalitsusüksuse eelarve on perioodil 2003-2007 olnud ülejäägis (6,4% puhastatud eelarvest). Ülejäägiga eelarve iseloomustab hea finantsdistsipliiniga omavalitsusüksust. + Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2007 keskmiselt 14% puhastatud eelarvest. Kõrge likviidsus näitab, et omavalitsusüksusel on kogunenud mõningasi ressursse ka investeringute teostamiseks või hoiustamiseks.		
Nõrkused	- Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2008 kokku 10,5%. - Kuludest 2,8% on suunatud perioodil 2003-2007 omavahendites investeringuteks. Enamik tulusid kulutatakse ära jooksvalt ning ei suudeta riiklike toetusteta tagada vara säilimist ega panustada piirkonna arengusse.		

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Omavalitsus	Kärdla linn		
Elanike arv	3769	Tulu elaniku kohta	5396
Finantsreiting	keskmine	Arengureiting	madal
Tugevused	* Maksumaksjate arv on perioodil 2003-2007 suurenenud kokku 4,2%. * Eelarve puhastulude keskmine kasv perioodil 2002-2007 oli 14%. * Arvestuslike tulud (tulumaks, maamaks, ressursimaks) elaniku kohta perioodil 2003-2007 moodustasid 98% Eesti keskmisest. * Kuludest 7,4% on suunatud perioodil 2003-2007 omavahendites investeringuteks. Investeringute osakaal kuludest on keskmine. * Omafinantseerimisvõimekus on perioodil 2003-2007 olnud 1,07. * Völakoormus moodustas 2007. aasta lõpu seisuga 41% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse eelarve defitsiit perioodil 2003-2007 on olnud 2,9% puhastatud eelarvest. * Omavalitsusüksuse likviidsed vahendid on moodustanud perioodil 2003-2007 keskmiselt 7% puhastatud eelarvest.		
Nõrkused	- Elanike arv on vähenenud perioodil 2003-2008 kokku 7,3%.		

V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS

Prognooside tegemine järgnevateks aastateks 2008. aasta alguse ankeetide põhjal pärast sügisest ülemaailmset finantskriisi, millele vältimatult järgneb mõõdukas majanduskriis, pole mõistlik. Kindlasti peaksid pikemaajad prognoosid tegevad ettevõtjad üle vaatama oma käibe ja kasumiprognosid ning investeerimiskavad.

Eesti majandus oli laenamisele toetunud sisetarbimisel põhineva majanduskasvu tõttu kriisi lävel juba 2008. aasta alguses. Ülemaailmne finantskriis ja sellele järgnev majanduskriis võimaldavad seda soovivat poliitikutel ja majandusinimestel põhjendada Eesti majanduse halba seisuga välise situatsioon halvenemisega, mitte Eestis tehtud majanduslike ja poliitiliste otsustega. Veelgi keerulisem on seda selgitada majandusega vahetult mittetegelevatele inimestele.

2007. aastal Arengufondi tellimisel koostatud ja 2008. aasta alguses esitletud aruanne „Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated“ toob välja asjaolu, et Eesti on tänase tootmise struktuuri juures peaaegu saavutanud oma elatustaseme lae. **Elatustaseme säilitamiseks ja tõusuks peab muutuma Eesti majanduse struktuur.**

Hiiumaa majanduse kaks suurt sektorit, plastitööstus ja transport, on otseselt mõjutatud nõudluse muutumisest välisturgudel. Koos välisnõudluse vähenemisega väheneb ka sisenõudlus. Kokkuvõttes ei jäta järgnev meist kedagi puudutamata. Ometi tasub elukutsevalikul kaaluda plastitööstusega seotud erialasid.

Alljärgnevast on näha, et tegemist vajavate tööde järjekord ei vähene:

- ettevõtjate tootearenduse, koostöö ja ühistegevuse arendamine;
- väikeettevõtete jaoks soodsate krediidi saamise tingimuste loomine (Hiiumaa laenuhoiuühistu);
- tööstuskinnisvara pakkumine Tallinna ja Tartuga võrdsel tingimustel (tööstus- ja toiduinkubaator, tööstusalade

- arendamine, tapamaja ja lihatööstus);
- väikekaupmeeste toetamine, kaasaegsetele tingimustele vastavate müügipindade väljaarendamine (Kärdla turuhoone);
- munitsipaalkorterite ehitamine;
- logistikaga seotud kulude vähendamine (Hiiumaa logistika keskustega Kärdlas ja Tallinnas).

Hiiumaa majanduskeskkonna baromeeter

Traditsioonilise majanduskeskkonna baromeetri väljaarvutamiseks sektorite lõikes laekus koostajatele liiga vähe ankeete. Laekunud ankeetide hinnanguid vaadates võib kindlasti väita, et need ettevõtjad, kes saatsid täidetud ankeedid Majandusülevaate koostajatele olid Hiiumaa majanduse tuleviku suhtes jätkuvalt positiivselt meelestatud.

Hiiumaa majandusülevaade 2007

VI HIIUMAA ETTEVÕTETE MAJANDUSANDMEID

Ettevõtte nimetus	2006			2007		
	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv
Aadupoisid OÜ	792	21	4	1273	54	4
Abernex OÜ	763	-50	6	747	247	6
Angela Sivonen Hambaravi OÜ	489	-21	2	599	17	2
Ardoran OÜ	1778	0	9	1404	-86	10
ASS Transport OÜ	19644	1104	9	19281	324	10
Berkam OÜ	1877	-711	8	3988	-412	8
Berku Eritööd OÜ	11808	1501	13	15342	2690	13
Best Holding OÜ	5920	2415	9	6775	2811	7
B-Plast AS	9423	953	28	15329	1526	35
CRTV Kärkla OÜ	307	-8	2	265	-17	2
Dago Ehitus OÜ	12149	444	25	14514	576	32
Dagomar AS	51627	4141	127	50129	9081	113
Dagosan OÜ	5774	182	6	6302	582	6
Dagosent OÜ	580	35	3	726	35	4
Dagotrans OÜ	1395	485	2	629	-85	1
Dagö Trade OÜ	8743	46	3	13692	1827	2
Dagöplast AS	113659	5171	66	112220	2696	69
Dale LD. AS	43010	6603	45	53473	8531	49
DC Doora AS	3330	72	8	3102	42	7
Ellas Audit OÜ	1653	167	5	1879	466	5
Emmaste Hambaravi OÜ	456	22	2	496	43	2
Emmaste Tarbijate Ühistu	2076	6	3	2219	6	4
Estpak Plastik AS	33006	6335	20	34590	4727	20
Faasion Metall OÜ	3272	443	6	5725	-447	10
Faasion OÜ	60934	2033	22	74314	2724	25
Fonax AA OÜ	15933	759	9	16716	0	11
Halupuu Firewood Products OÜ	6585	-938	20	6816	-70	12
Heli Mikk Hambaravi OÜ	528	93	3	616	95	3
Hiiu Autotrans OÜ	16956	388	34	19444	119	34
Hiiu Teed OÜ	80699	9080	41	88549	10469	43
Hiiu Turvas AS	3173	718	8	4770	910	8
Hiiu Vill OÜ	519	45	5	609	38	5
Hiiulink OÜ	9594	878	22	13612	-519	23
Hiiumaa Agro OÜ	4605	1508	22	3941	-115	19
Hiiumaa Agrovastus OÜ	4095	32	9	4334	462	9
Hiiumaa Erametskond AS	5426	16007	5	1893	620	2
Hiiumaa Mereagentuur AS	13093	190	24	15359	274	26
Hiiumaa Tarbijate Ühistu	137364	2133	176	175933	5180	125
Himifil AS	1326	124	5	1655	370	4
HK & Rent OÜ	1490	113	9	2107	60	11
HM Puidukaubandus OÜ	95594	1627	22	141994	10455	39
Honga AS	9404	301	20	11188	468	19
Hotell Sõnajala AS	632	19	4	914	174	5
I V Elekritööd OÜ	6125	181	12	5990	382	12
Kai Lauter OÜ	717	44	2,5	947	186	2,5
Kaliman OÜ	274	4	1	377	59	1
Kapastu OÜ	634	33	2,5	702	21	2,5
Kaskisaare OÜ	736	15	3	1348	4	4
Keina Ehitus AS	1487	61	6	2300	-274	3
Kemehh OÜ	3969	496	16	5366	923	16

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Ettevõtte nimetus	2006			2007		
	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv
Kerttu Sport OÜ	4250	-217	4	4924	196	5
Klemet AS	32279	639	28	29758	47	28
Koldevärk OÜ	957	23	4	1499	8	5
Kõpu Sveta OÜ	532	-6	1	636	5	1
Kõrgessaare Pereastikeskus OÜ	706	-99	2	902	60	0
Kõriku Puit OÜ	1637	64	5	2304	406	4
Käina Apteeke OÜ	4104	55	4,25	4949	87	4,25
Käina Mõis OÜ	1776	-3839	12	13860	84	12
Käina Saeveski OÜ	3352	621	5	4160	898	6
Käina Tervisekeskus OÜ	594	-4	2	820	-52	2
Kärdla Apteeke OÜ	9554	477	6	10954	602	6
Kärdla Perearstid OÜ	2443	1	2	3234	357	8
Kärdla Veevärk AS	4387	305	9	3813	49	9
Lauka Saeveski OÜ	6827	1180	16	7511	253	14
LeVa AS	6397	366	5	1292	-504	4
Liisbet Tukat OÜ	19897	2265	110	19072	2431	108
Lindegard OÜ	2247	216	3	4311	377	4,5
Linumäe puhkekeskus OÜ	1402	-52	5	2124	257	6
LTM Teenused OÜ	1314	118	1	868	-330	4
M ja P Nurst AS	84882	3781	95	113721	7847	116
Magnuse Äri OÜ	3952	22	5	3660	18	3,5
Mainegrupp OÜ	3257	585	12	3261	-512	10
Mameta H OÜ	1855	-21	5	2154	8	4
Mardi OÜ	907	-157	6	3064	858	1
Matto Maad OÜ	1303	-40	4	1718	22	3
Matto Maakorralduse ja Kinnisvarabüroo OÜ	3468	620	4	2256	1	6
Mereliiva Talu OÜ	6990	2627	5	8139	2265	4
Meritik OÜ	3297	201	20	3099	-135	21
Metsaster Haldus AS	206	-26	1	177	-3	1
Moonsund Eco OÜ	293	21	2	253	10	2
Männaka OÜ	681	588	7,8	965	810	7,8
Necton Foods OÜ	28679	-279	2	6662	-126	1
Neli Aastaaega OÜ	1818	67	8,8	1573	-441	8
Numitor OÜ	5836	270	7	6178	350	7
Näkman SAT OÜ	2562	47	4	3819	81	3
Orjaku Mõisakoha OÜ	2210	948	2	1130	188	2
Padu Hotell OÜ	2399	100	7	1889	62	7
Paler PT OÜ	4779	377	16	4697	5	15
Palkehitud Wigwam OÜ	7918	462	30	8070	-354	25
Papsi OÜ	321	-16	3	577	-24	3
Perearst Marje Vann OÜ	658	2	2	937	77	2
Pharma Systems Eesti OÜ	10606	1064	49	12994	1235	64
Pildikoda OÜ	1288	-119	3	1193	-73	2
Plastiktoos OÜ	9694	1590	12	10772	1662	12
Puiduabi OÜ	1642	233	4	1486	152	4
Rammar AS	25179	17	53	38549	801	57
Reko AKM AS	6036	-100	6	7182	7	6
Relle Autokaubad OÜ	3530	131	3	4308	47	3
Roeekspert OÜ	1997	454	7	407	-375	1
Rookopli Lilleäri OÜ	1672	-11	2	1827	38	2

Hiiumaa majandusülevaade 2007

Ettevõtte nimetus	2006			2007		
	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv	Käive tuh. kr	Kasum tuh. kr	Töötajate arv
Rusty OÜ	2897	350	4	2306	206	4
Safety System Estonia OÜ	10121	689	5	12900	1273	5
Salar & KO	3698	1002	7	3495	489	6
Salinõmme Puhkekeskus	916	96	6	1118	291	5
Siimumets OÜ	2156	-154	3	3567	103	3
Sireli Mesindus OÜ	2633	96	4	2494	99	5
Steven -VV OÜ	10577	325	8	12241	516	8
T. Tünnpuu OÜ	1765	136	2	2502	181	2,5
Telkot OÜ	422	10	1,5	459	-2	2
Tiit Reisid OÜ	23587	434	8	21592	229	7
TTT Veod AS	1641	30	5	1565	-141	5
Tähva OÜ	6928	415	5	7671	570	5
TÜ Paluküla Töökoda ja Bensiin	506	5	2	576	15	2
Utumäki OÜ	133	-178	4	371	11	3
V.J Hambaravi OÜ	1157	99	3	1426	40	3
Valve Raide Apteek OÜ	2833	45	3	3307	54	3
Vanitas OÜ	1755	-363	4	1453	-417	5
Wattampex OÜ	3992	867	4	3664	571	4
Veovelg OÜ	8776	418	7,5	7783	69	5
Vesset OÜ	41722	-357	24	33388	1023	17
Vetsitall OÜ	1257	99	5	1432	179	6
Viirisepa OÜ	2964	130	7	2406	318	6
Väino ja KO OÜ	2386	-187	5	3803	1021	4
Õlletare OÜ	3388	161	9	3678	92	7
Õngu Noorkalakasvatus OÜ	500	149	1,5	497	126	1

VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTTED 2007

Berku Eritööd OÜ

B-Plast AS

Dale LD. AS

Faasion OÜ

Hiiu Teed OÜ

Hiiumaa Tarbijate Ühistu

HM Puidukaubandus OÜ

M ja P Nurst AS

Rammar AS

Safety System Estonia OÜ

Iga-aastaste kolme eriauhinna nominendid on:

Aasta tegija 2007 - HM Puidukaubandus OÜ

HM Puidukaubandusele tõi edu vaatamine Hiiumaast kaugemale. Raie- ja metsaveoteenuse müük Rootsi on ettevõttel aidanud üle saada puiduhindade madalseisust. Raiemahtude kasv 2007. aastal on oluliselt kasvatanud ettevõtte käivet ja kasumit.

Aasta investeerija 2007 - M ja P Nurst AS

Uue plastitsehhi ehitus koos seadmetega kokku 22,5 miljonit.

Aasta alustaja 2007 - Recado Meedia OÜ

Nimekaardid, välireklaamid, reklaamtahvlid, autokleebised, postrid, trükised, videofilmid, uudised - kõik see on lühike ja kirev loetelu mõnedest Recado Meedia OÜ toodetest. Ettevõtte on heaks näiteks, et piisava tahtmise ja paindliku klienditeenindusega saab luua korraliku ettevõtmise.

Hiiumaa edukate ettevõtete väljaselgitamiseks reastatakse ettevõteted käibe, käibe kasvu, kasumi, kasumi kasvu, omakapitali tootlikkuse ja palgakulu järgi. Palgakulu kui näitajat hindab ettevõtja olulisust tööandjana Hiiumaa kogukonna jaoks.

III KOKKUVÕTE

Aastal 2007 kasvas Hiiumaa majandus ja ettevõtete poolt loodav lisandväärtus. Kõige kiirem oli kasv põllumajanduses, mida toetas Veskimetsa sigala toodangumahu taastumine. Teistest kiirema kasvuga valdkondadest võib välja tuua metsanduse ja kaubanduse. Absoluutarvudes oli kasv kõige kiirem kaubanduses ja plastitööstuses. Kõige suurem langus leidis aset toiduainetetööstuses.

2007. aastal lõi Hiiumaa külastajate arv rekordeid. Suurenenud külastajate arv tõi esile kohaliku kaubanduse nõrkuse ning võimetuse tulla toime nii suure hulga inimeste nõuetekohase teenindamisega. Kaubanduspindade nappusest tulenevalt alustati 2007. aastal Tormi Konsumi ja Selveri ehitustöödega.

Hiiumaa plastitööstuse käibe ja lisandväärtuse kasvud annavad lootust, et sektor ei ole veel oma kasvupotentsiaali ammendanud. Kaa-saegsed tööpingid ja kasvav automatiseerituse aste annavad lootust, et tööjõupuudus plastiettevõtjaid niipea ei kimbuta.

Samas teeb murelikuks toiduainetetööstuse hääbumine ja puidutööstuse paigalseis. Mõlemad valdkonnad nõuavad arenguks märkimisväärsed summasid ja ilma avaliku sektori abita pole lähiajal muudatused nendes sektorites võimalikud.

Hiiumaa ettevõtjate palgakulud on 2007. aastal kasvanud suhteliselt kiiremini kui Tallinnas, kuid madalamast baasist tingituna on vahe Tallinna ja Hiiumaa palgade vahel absoluutarvudes jätkuvalt suurenenud.

Kokkuvõttes oli 2007. aasta Hiiumaa majanduse jaoks hea aasta.

Koostajad ja allikad

Trükise on koostanud Sihtasutus Tuuru koostöös Swedbank`ga. Rahaliselt toetasid Hiiumaa Ettevõtjate Liit ja Hiiu maavalitsus. Trükise koostamisele on kaasa aidanud Hiiumaa ettevõtjad ja kohalikud omavalitsused. Hiiumaa Majandusülevaade 2007 koostamisel on kasutatud Äriregistri, Statistikaameti, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt kogutud andmeid ja Hiiu Maavalitsuse väljaannet „Hiiumaa arvudes 2007“.

Hiiumaa Ettevõtjate Liit

Põllu 32, 92412 Kärkla, telefon: 502 4514

E-post: tanel@faasion.ee

Swedbank Kärkla kontor

Heltermaa mnt 6, 92414 Kärkla

E-post: elmo.harjak@hansa.ee

www.swedbank.ee

Sihtasutus Tuuru

Vabrikuväljak 1, 92411 Kärkla, telefon: 462 2800

Faks: 463 2100

E-post: info@tuuru.edu.ee

www.tuuru.edu.ee

Kaaneftod: Harda Roosna, Kadi Laid, Hannes Sarv

Küljendus ja trükk: Recado Meedia OÜ